

Ročník 7
Adar/adar šeni 5768
Březen 2008

6**המשכיל**

maskil

■ Z obsahu

Deklarace základních principů liberálního judaismu 6

Tragédie soluňských Židů 12

Hella Guthová: Rozpuštěné postavy 14

■ Krátce

„Mordechaj pak tyto události sepsal a poslal dopisy všem Židům, blízkým i dalekým, ve všech krajinách krále Achašvéroše. Uložil jim, aby každým rokem slavili čtrnáctého a patnáctého dne měsíce adaru památku na dny, v nichž si Židé odpočinuli od svých nepřátel... aby je slavili jako dny radostného hodování... proto nazvali ty dny púrim podle slova púr.“ (Est. 9,20–26)

Rabín Daniel Mayer

Dalším důvodem, proč se na Purim převlékáme, je velmi etický moment, kdy nám převlek má umožnit dát cedaku – dar, aniž bychom byli poznáni. Chudým naopak umožňuje přijmout cedaku, aniž by se museli stydět za to, že ji vlastně potřebují.

Hana Mayerová

Židovství nikdy nezůstalo stát na místě. Vždy směřovalo kupředu, někdy pomaleji, jindy rychleji. Jeho dějiny jsou dějinami kontinuity i změny. Plně se hlásíme k tomuto dynamickému charakteru našeho náboženství, k jeho schopnosti se stále vyvíjet.

Rabi John D. Rayner a Rabínská konference liberálního judaismu

Osmanská říše na konci 15. století otevřela své brány a nabídla Židům útočiště. Židé byli, stejně jako křesťané žijící v Osmanské říši, podřízeni muslimským vládcům a podrobeni některým omezením, nesměli např. používat koně či nosit zbraň. Na počátku 16. století bylo mnoho Židů proti své vůli deportováno do neúrodných částí Osmanské říše v naději, že ožijí tamní hospodářství. Celkově se však dostalo Židům ze strany muslimů lepšího zacházení, než měli jinde v Evropě.

Jiří Strnad

Ester před králem Achašvérošem. Detail. Výšivka na papíru, vlna, korálky, Čechy, polovina 19. století foto archiv ŽMP

PURIM

SVÁTEK PURIM, historie a jeho poselství

Ve čtvrtek 20. března večer zahájíme v synagogách čtením biblického Esterina svitku náš veselý svátek Purim, který bude pokračovat v pátek až do zažehnutí šabatových světél. Připomeňme, že být přítomen čtení a slyšet text Esterina svitku je jedno z příkázání – מצוות – svátku. Kromě toho svitek čteme ještě jednou, v pátek dopoledne. Zároveň s tím máme povinnost vyplnit ještě další tři příkázání – darovat peněžní částku alespoň dvěma chudým Židům (מתנות לאביונים), poslat známým nebo přátelům alespoň dva druhy jídla (משלוח מנות) a uspořádat v pátek v poledne slavnostní purimovou hostinu (משתה פורים).

„Mordechaj pak tyto události sepsal a poslal dopisy všem Židům, blízkým i dalekým, ve všech krajinách krále Achašvéroše. Uložil jim, aby každým rokem slavili čtrnáctého a patnáctého dne měsíce adaru památku na dny, v nichž si Židé odpočinuli od svých nepřátel... aby je slavili jako dny radostného hodování... Proto nazvali ty dny púrím podle slova púr.“ (Est 9,20–26)

Od dob, kdy se objevila na světě biblistika jako nový vědní obor, Esterin svitek – מגילת אסתר – byl ve středu pozornosti nejen biblistů a historiků, ale i lingvistů. Jedni odmítali jeho historičnost a poukazovali například na skutečnost, že jména hrdinů Mordechaj, Ester, Haman, Vašti a Zereš jsou podobná jménům z babylónské mytologie – Marduk a Ištar, případně z perštiny Sitare – Hvězda. Naopak jména Haman, Vašti a Zereš jsou podobná jménům elamských boha Humana a bohyň Mašti a Ziris. Příběh Esterina svitku je podle nich židovskou pohádkovou variantou dávného mýtu o vítězství babylónských bohů nad bohy elamskými.

Podobné je to i s údajem (Est 9,15–16), kde se hovoří, že v městě Súzách a ostatních provinciích perské říše pobili Židé více než 75 tisíc svých nepřátel. Tento údaj se v žádných jiných tehdejších historických pramenech Achašvérošovy doby, ani v pozdějších, nevyskytuje. Také řecký historik Hérodotos (asi 484–po 430 př.o.l.), který žil v době perského krále Xerxa-Achašvéroše (486–465 př.o.l.) a později, uvádí, že perští králové se mohli oženit pouze s dívkami z urozených perských rodin. Hérodotos uvádí, že jméno Xerxovy manželky bylo Amestris a jejím otcem byl vrchní velitel perských vojsk Ota-

nes. Taková dvorní praxe již předem vylučovala, aby se král ucházel o prostou židovskou dívku.

Další historickou nepřesností je, že se v svitku (2,5–6) uvádí Mordechaj jako jeden z vyhnanců, které společně s králem Jekonjášem (Jójakínem) přesídlil Nebúkadnesar II. roku 597 př.o.l. do Babylónie. To by na počátku Xerxovy vlády muselo být Mordechajovi asi 120 let, což je jistě nepravděpodobné. Zde však připomeňme, že i židovští komentátoři hovoří o Mordechajovi jako o potomku přesídlence Kiše, což je z hlediska chronologie reálné. Pokud tedy shrneme těchto několik historických poznámek, můžeme říci, že Esterin svitek jistě není učebnicí dějepisu.

To však neznamená, že příběh popisovaný ve svitku se nemohl rámcově udát. Musíme si však zkorigovat některé údaje mající spíše své místo v blízko/středověčném panovnícké rétorice než ve skutečnosti. Především oněch více než 75 tisíc pobitých nepřátel. Podívejme se na vítěznou, tzv. izraelskou stélu faraóna Merenptaha z r. 1220 př.o.l., na níž je uvedeno: „Izrael je zpusťoven a nemá potomstvo.“ Izrael tu je, a kde jsou faraóni? Dalším zářným příkladem je stéla moábského krále Měši z r. 850 př.o.l., uložená dnes v Louvru, na níž král uvádí, že dobyl město Nebó a tam pobil – přinesl v oběť svému bohu Kemošovi – sedm tisíc izraelských mužů, žen a otrokyň. Zde je však počet astronomicky nadsazen, aby ukázal sílu a moc krále nad životy zajatců a velikost jeho lásky k bohu Kemošovi. Avšak obě naše korekce neznamenají, že faraón Merenptah nebojoval s Izraelem, a že Měša nedobyl na oslabeném

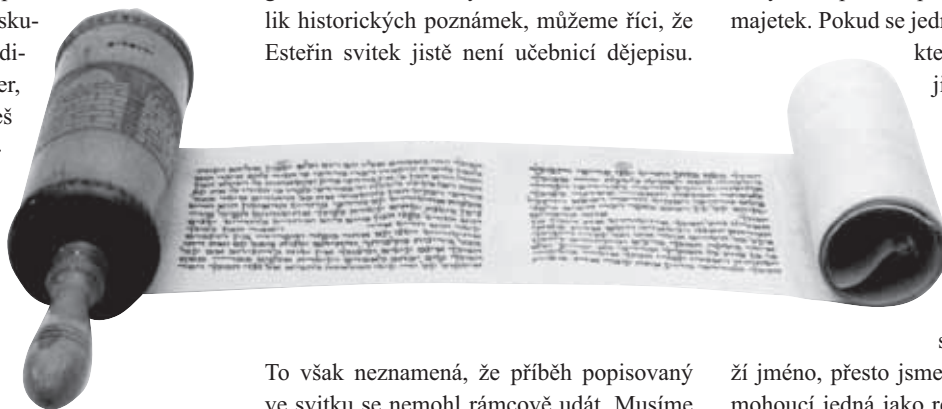
Izraeli výše uvedené město v Zajordání a nejednal v něm dle tehdy všeobecně přijatých norem, včetně přinášení lidských obětí z řad zajatců.

Výpovědní hodnotu Esterina svitku nesníží ani to, že na něj budeme hledět jako na historickou novelu, která v napínavém ději, zasazeném do hlavního města Súz, skrývá historické jádro svědčící o nečekané, ba přímo zázračné záchraně Židů. Je zcela podružné, bylo-li to opravdu v Súzách nebo jinde, jednalo-li se o králova prvního ministra Hamana nebo o jakéhosi místního vládce, který chtěl pomoci pogromu získat židovský majetek. Pokud se jednalo o pokus pogromu,

kteřý navíc ještě nevyšel, jistě nestálo za to se o něm zmiňovat perským kronikářům, o to méně Hérodotovi. Důležité je uskutečnění Božího plánu záchrany. I když se v celém svitku nevyskytuje Bo-

ží jméno, přesto jsme svědky toho, že Všemohoucí jedná jako režisér za scénou a řídí kroky a činy všech aktérů tak, aby nakonec bylo odvráceno smrtelné nebezpečí hrozící jeho lidu.

Zpočátku se učenci zdráhali přijmout svátek Púrím, který je dědictvím diasporního židovstva (příběh se odehrává v Persii), a přiřknout mu charakter zavazující všechny Židy. Odporovali mu také z „politických“ příčin, jak nám svědčí slova Jeruzalémského Talmudu – traktát Megila, kap. 1, halacha 5: „Co udělali Mordechaj a Ester? Napsali dopis a poslali ho našim učencům, aby tito souhlasili každoročně s dvěma svátečními dny. (Učenci) jim odvětili: „Nestačí problémy, které máme, vy chcete přidat ještě Hamanův problém?““ (Učenci mínili, že bude lépe nepropagovat naše vítězství nad jinými národy, neboť by to mohlo vést k větší nenávisti vůči Židům.) „Mordechaj a Ester napsali tedy ▶

► *druhý dopis, aby dodali váhy ustavující listině o Púrimu“ (Est 9,29). Co v něm bylo napsáno? „Máte strach z této věci (ze zprávy o našem vítězství)? Vždyť tato byla již napsána v kronice králů médských a perských.“*

O Púrimu se již zmiňuje druhá kniha Makabejských (15,36), jejíž napsání se klade do poloviny 1. století př.o.l., a kde se tento svátek uvádí pod názvem Den Mordechajův. Také židovský historik Josephus Flavius zmiňuje v 1. stol.o.l. ve svém díle Židovské starožitnosti (kniha 11, kap. 6., konec odst. 13) uvádí, že Židé slaví dva dny svátek Púrim.

Závěrem citujme několik výstižných vět z knihy Dějiny izraelského náboženství („Toldot ha-emuna ha-jisraelit“) izraelského profesora biblistiky Jechezkela Kaufmanna (1889–1963): „*Hamanova ideologie postrádá náboženského základu. Haman netrvdí, že Židé opovrhují modlami jiných národů, neobviňuje Židy z toho, že by opovrhovali modlářstvím, ani z nenávisli k modlářům.*

Jeho plán neobsahuje pro Židy povinnost zřeknout se své víry. Haman se tak nepodobá helenistickému Antiochu Epifanu. Nežádá po Židech zřeknutí se víry a nežádá jejich podřízení se kultům národů a jejich zemí. Jeho plánem je bezpodmínečné a absolutní zničení židovstva.“ Dnes bychom řekli, že Hamanovým plánem je „konečné řešení židovské otázky“, tedy holocaust.

Byť je Púrim naším nejveselejším svátkem, musíme si stále uvědomovat, že smrtí Hitlera, novodobého Hamana, a s pádem jeho vražedného nacistického režimu neskončily plány „na konečné řešení“ jiných Hamanů-Amáleků a jejich přísluhovačů. Není tak důležitá historičnost příběhu zamenaného v Esterině svitku jako jeho poselství příštím generacím do doby, kdy ze světa vymizí nenávisť vůči Židům a ostatní projevy antisemitismu.

► *Rabín Daniel Mayer*
Foto: www.pilpelim.org

Program Bejt Simcha březen 2008

PÁTEK 7. BŘEZNA
od 18 hodin v Bejt Simcha
Kabalat šabat s rabínem Andrewem Goldsteinem a mládežnickou skupinou z londýnské Northwood and Pinner Liberal Synagogue.
Draha rabína Goldsteina: „*Roš chodeš: dny, měsíce, roky*“

SOBOTA 8. BŘEZNA
od 10 hodin v Bejt Simcha
Ranní sobotní bohoslužba s Masorti a rabínem Ronaldem Hoffbergem

ČTVRTEK 20. BŘEZNA
od 18 hodin v Pinkasově synagoze
Čtení Megilat Ester
(viz pozvánka na této straně)

SOBOTA 29. BŘEZNA
od 10.30 h na Židovské obci
Ranní sobotní bohoslužba a studium s rabínem T. Kučerou
(viz pozvánka na této straně)

PRAVIDELNÉ AKCE
Kabalat Šabat každý pátek
od 18 hodin

HODINY PRO VEŘEJNOST
každý pátek od 17 do 18 hodin

Bejt Simcha
Mánesova 8, 120 00 Praha 2
Telefon: 222 251 641, 724 027 929
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v elektronické podobě na www.maskil.cz
b) v tištěné podobě za cenu poštovního a balného; pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Mánesova 8, 120 00 Praha 2, telefon: 724 027 929, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz; výše poštovního a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5x8), v popisu platby uveďte, prosím, své jméno.

Bejt Simcha ve spolupráci s WUPJ
(Světovou unií progresivního judaismu)

srdečně zve na

ŠABAT
S RABÍNEM TOMÁŠEM KUČEROU

sobota 29. března 2008

na Židovské obci (sál ve 3. patře), Maiselova 18, Praha 1

Šachrit – ranní bohoslužba od 10.30 h

Šiur – společné studium týdenního oddílu Tóry od 12 h

Hodina hebrejštiny od 13 h

Příspěvky ke společnému vegetariánsko-mléčnému obědu vítány.

Bejt Simcha srdečně zve na

OSLAVU SVÁTKU
PURIM

ve čtvrtek 20. března 2008 v 18 hodin
v Pinkasově synagoze (Široká ulice, Praha 1)

- veřejné čtení Megilat Ester (Michal Foršt, Ivan Kohout)
- tradiční purimové písně v jedinečném podání vokálního Pražského filharmonického mužského kvarteta
- tradiční pohoštění

Dne 18. ledna 2008 proběhla Valná hromada členů Bejt Simcha. Valná hromada schválila Zprávu o činnosti a Zprávu o hospodaření v roce 2007. Bylo zvoleno nové představenstvo ve složení: Sylvie Wittmannová (předsedkyně), Milan Kalina (první místopředseda), Jan Syka (druhý místopředseda), Pavel Eltai, Michal Foršt, Hana Hanáková, Ivan Kohout. Následující zpráva vychází ze Zprávy o činnosti, kterou přednesla odstoupující předsedkyně Věra Razáková, a která byla Valnou hromadou schválena.

Zpráva o činnosti

Bejt Simcha za rok 2007

A. NÁBOŽENSKÁ ČINNOST

1. Oslavy svátků

Únor **Seder Tu bi-švat**

Březen **Oslava svátku Purim** v Pinkasově synagoze (společně s Masorti Olami) – bohoslužbu a čtení Megilat Ester vedli rabín Ronald Hoffberg a Michael Dushinsky

Duben **Pesachový seder** v restauraci Mánes – vedli Ivan Kohout a Sylvie Wittmannová

Září **Roš ha-šana** v Pinkasově synagoze s Masorti Olami; bohoslužby vedli rabín Ronald Hoffberg (Masorti) a Jordan Helfman (WUPI)

Jom Kipur v Pinkasově synagoze s Masorti Olami; bohoslužby vedl rabín Ronald Hoffberg

stavba suky a oslava svátku **Sukot**

Říjen **Simchat Tora** společně s Masorti a rabínem Hoffbergem

Prosinec **Chanuka** v Pinkasově synagoze – sváteční chanukové zamyšlení a večerní bohoslužba, zapálení první chanukové svíce – vedli Sylvie Wittmannová a Ivan Kohout

chanuková oslava: povídání o chanuce, hry a další aktivity pro děti, vystoupili mim Aleš Klačér a maďarská houslistka Agnes Kutas

2. Kabalat šabat – každý pátek; součástí bohoslužby pravidelně draša k týdennímu oddílu Tóry či aktuálnímu svátku; bohoslužby vedou obvykle Michal Foršt nebo Ivan Kohout.

3. Ranní sobotní bohoslužba s rabínem Hoffbergem a Masorti Olami – vždy jednou měsíčně; čtení Tóry a společné studium týdenního oddílu.

4. Bohoslužby a studijní hodiny s rabínem Tomášem Kučerou

(kabalat šabat a sobotní dopolední bohoslužby, obvykle jednou měsíčně), pořádané ve spolupráci s World Union for Progressive Judaism.

5. Návštěvy, speciální bohoslužby

Únor **sobotní ranní bohoslužba** s Masorti a americkými židovskými skupinami v Pinkasově synagoze

Březen **Kabalat šabat** s mládežnickou skupinou z londýnské Northwood

lečně s rabínkou Miriam Bayfield a mládežnickou skupinou z londýnských synagog Hendon, Finchley a Belsize Park v Jeruzalémské synagoze

Červen **Kabalat šabat s Bejt Praha a koncert:** kantor Colman Reaboi, kytara Peter Gyori + Julie Ondráčková a Atur Effrati ve Španělské synagoze

Kabalat šabat se skupinou z Leo Baeck Temple, Los Angeles v Jeruzalémské synagoze

Září **speciální bohoslužba pro děti**

Roš ha-šana 5768 – bohoslužba s Jordanem Helfmanem

and Pinner Liberal Synagogue; přednáška rabína Andrewa Goldsteina: „Purimový pelmel – fakta, postavy, zajímavosti“

Duben **Kabalat šabat a vzpomínková bohoslužba k Jom ha-šoa** spo-

a mládež, vedená Jordanem Helfmanem

Říjen **ranní sobotní bohoslužba, čtení z Tóry** (úvodní čtení ročního cyklu – oddíl Berešit), vyprávění Achaba Haidlera ▶

- **Kabalat šabat** s americkými reformními skupinami v Jeruzalémské synagoze

B. KULTURNÍ A VZDĚLÁVACÍ ČINNOST

1. Třetí ročník cyklu koncertů Neznámá hudba pražských synagog (za podpory Hlavního města Prahy a ve spolupráci se Židovským muzeem):

24. 11. ZPĚVY MEZI CÓRDOBOU A MUKAČEVEM: sefardské písně v podání mezzosopranistky Daniely Demuthové za doprovodu loutnisty Rudolfa Měřinského a bicisty Marcela Vlčka; aškenázské synagogální zpěvy v podání Michala Foršta & vokálního Pražského filharmonického mužského kvarteta

2. 12. SKRYTÉ SVĚTLO CHANUKIJE – nejkrásnější duchovní zpěvy synagogální a úpravy známých izraelských melodií přednesli Michal Foršt & Pražské filharmonické mužské kvarteto, ukrajinský tenorista Viktor Bytchek (hra na bajan) v duu s Michalem Forštem představili slavné i neznámé jidiš písně; předsváteční „draša“ Achaba Haidlera

2. Výuka hebrejštiny:

- pravidelné lekce pod vedením Anny Plavcové
- speciální kurz čtení siduru – jednou měsíčně s rabínem Kučerou

3. Vzdělávací cyklus Různé chutě judaismu – probíhá za podpory a pod záštitou World Union of Progressive Judaism již druhým rokem, v roce 2007 se uskutečnilo celkem 18 akcí:

- 3. 10. „Dějiny Židů v českých zemích – část I.“ – Sylvie Wittmannová
- 10. 1. „Židovské památky v bývalé Jugoslávii“ – Yechiel Bar-Chaim, přednáška s projekcí fotografií
- 25. 1., 22. 2., 29. 3., 26. 4. – cyklus přednášek na téma Židovství a etika rabína Tomáše Kučery
- 7., 14. a 21. 3. – „Izrael – komunita, kultura“ – Daniel Ziss: série přednášek s projekcí fotografií
- 11. 4. „Dějiny Židů v českých zemích – část II.“ – Sylvie Wittmannová
- 9. 5. „Přístup Šamaje a Hilela ke konverzím a konvertitům podle talmudických pramenů“ – přednáška významného izraelského

Prosinec 2007 – chanuková oslava pro děti s mimem Alešem Kláčerec

rabína Menachema Hachena, vrchního rabína Rumunska a bývalého dlouholetého rabína izraelské armády a člena Knesetu

- 10. a 17. 10. – „Tóra – průvodce světem a životem“ – Achab Haidler
- 31. 10., 7. a 14. 11. – „Izrael a konflikt na Blízkém východě“ – série přednášek Ireny Kalhousové
- 22. 11. „Výzkum kmenových buněk. Jak reaguje židovství na nové přístupy vědy?“ – přednáška rabína Tomáše Kučery
- 28. 11. (Před)chanukové povídání: „Druhé sukot aneb Co bylo a co nebylo?“ – Sylvie Wittmannová, „O tmě pod svícem a odvaze svítit“ – Achab Haidler

C. PUBLIKAČNÍ ČINNOST

V uplynulém roce jsme začali vydávat již sedmý ročník měsíčníku **Maskil**, který je

Aktivity Bejt Simcha v roce 2007 podpořili: Federace židovských obcí v ČR (FŽO), World Union for Progressive Judaism (WUPJ), Dutch Humanitarian Fund (JHF), Ministerstvo kultury ČR, Nadační fond obětem holocaustu (NFOH), Hlavní město Praha. *Děkujeme.*

distribuován zdarma všem židovským obcím a organizacím v ČR. V současnosti má rozsah 20 stran a vychází v nákladu 800 kusů.

D. REFORMNÍ ŠABATON

Řada členů Bejt Simcha se zúčastnila **víkendového setkání v Děčíně** (20.–22. července 2007), zaštitěného a sponzorovaného World Union for Progressive Judaism, na němž jsme se částečně podíleli i organizačně. Na programu byly šabatové bohoslužby a řada přednášek a studijních hodin, vedených rabínem Tomášem Kučerou a zástupci WUPJ rabínem Joelem Oseranem a profesorem Paulem Liptzem.

E. MEZINÁRODNÍ KONTAKTY

V loňském roce se členové představenstva jakožto zástupci BS účastnili několika mezinárodních akcí. V březnu 2007 to bylo **33. mezinárodní setkání kongregací WUPJ „Connections 2007“** v Jeruzalémě, v květnu 2007 **oslava svátku šavuot** na pozvání Bejt Varšava a v prosinci **oslava svátku Chanuka** opět ve Varšavě. Účast na těchto akcích byla umožněna *díky finanční dotaci WUPJ samé a také díky pomoci Jonathana Wooliffa (Connections 2007)*, za což mu ještě i touto cestou děkujeme. ▶

deklarace

základních principů liberálního judaismu

Seriál textů vydávaných Rabínskou konferencí liberálního judaismu vyjadřujících postoje tohoto směru k různým náboženským či etickým otázkám dnes uzavíráme textem závěrečným, shrnujícím.

Společné základy

1. Stvrzujeme svůj závazek vůči **židovství**, náboženskému a kulturnímu dědictví židovského lidu a ústřednímu postavení, které v něm zaujímá židovské náboženství, které již od dob Abrahama a Sáry hlásá svrchovanost jednoho Boha.

2. Ztotožňujeme se se **židovskou koncepcí Boha**: jediného a neviditelného, transcendentního a imanentního, Stvořitele a Udržovatele vesmíru, Zdroje morálního zákona, Boha spravedlnosti a milosrdenství, který vyžaduje, aby lidské bytosti jednaly jedna s druhou spravedlivě a laskavě.

3. Hlásíme se k **židovské koncepci člověka**: stvořeného k obrazu Božímu, obdařeného svobodnou vůlí, schopného úžasného dobra, ale rovněž strašného zla, smrtelného a přitom se smyslem pro věčnost, schopného vstoupit do přímého vztahu se svým Stvořitelem a obnovit tento vztah, pokud byl narušen, skrze pokání (*tesuva*).

4. V souladu se židovským chápáním i my vidíme **lidské dějiny** jako drama pokroku i nezdaru, triumfu a tragédie, za nímž nicméně stojí božský záměr, který má toto drama dovést do věku, kdy všichni budou uctívat jediného Boha, dobro zvítězí nad zlem a nad celým světem bude trvale nastolena vláda svobody, spravedlnosti, lásky a míru.

5. Hlásíme se ke **smlouvě (brit)**, která je základem zvláštního vztahu, jenž vznikl mezi Bohem a našimi hebrejskými a izraelskými předky, a z níž vyplývá pro jejich potomky zodpovědnost být Božími svědky a služebníky.

6. Stvrzujeme svou příslušnost a závazek k **židovskému lidu**, nositeli židovského náboženského a kulturního dědictví, a svou povinnost snažit se o zajištění občanských práv a materiálního i duchovního blaha Židů a židovských komunit na celém světě.

7. Jsme hrdí na **židovské dějiny**, jež jsou jedinečným dokladem o schopnosti přežít a tvořit v nejrůznějších zemích a podmínkách, včetně období pronásledování a utrpení, která jen posilují náš pocit zodpovědnosti za přežití židovstva.

8. Cítíme se spojeni se **Státem Izrael** a jsme přesvědčeni, že je naší povinností vyžadovat zajištění jeho bezpečnosti, napomáhat jeho rozvoji, podporovat integraci imigrantů a podporovat naplňování vysokých ideálů spravedlnosti a rovnosti pro všechny jeho občany, jak jsou proklamovány v izraelské

Deklaraci nezávislosti. Schvalujeme rovněž všechny mírové iniciativy směřující k vytvoření palestinského státu vedle státu izraelského a k zajištění podmínek pro mírové soužití obou národů.

David Eithorn (1809–1879) – jedna ze zakládajících osobností progresivního judaismu.

9. Jsme oddáni studiu **židovské literatury** – Bible, mišny, talmudu, midrašů a všech dalších literárních projevů židovského ducha –

Liberální judaismus – judaismus pro 21. století

Být Židem znamená být dědicem určité náboženské a kulturní tradice.

Být praktikujícím Židem znamená přijímat s láskou a hrdostí povinnost uchovávat a předávat tuto tradici.

Být praktikujícím Židem v 21. století znamená věřit, že tradice by měla být předávána v rámci moderního myšlení a morálky; to znamená žít v souladu s prorockým ideálem spravedlnosti, laskavosti a chodit pokorně s Bohem...

Liberální hnutí bylo založeno roku 1902. Tento text definuje jak společné základy, které sdílíme s ostatními směry židovství, tak i to, v čem se naše postoje liší.

jakožto nevyčerpatelného pramene moudrosti, k němuž se neustále obracíme, když hledáme radu a inspiraci.

10. Ztotožňujeme se s **židovskou koncepcí Tóry** (učení), podle níž jak na hoře Sinaj, tak i v následujících obdobích skrze zjevení a inspiraci, přemítání a diskuze náš lid získal a nadále zvyšoval své chápání Boží vůle, přičemž tento proces nadále pokračuje.

11. Hlásíme se k **židovskému chápání micvy** (příkázání): Židé jsou povinni vést eticky příkladný život, pracovat na zlepšení lidské společnosti a věnovat se zbožné studiu, modlitbě a plnění náboženských praktik.

12. Stvrzujeme svou povinnost věnovat se **talmud Tora, studiu Tóry**, vzdělávat formálně i neformálně děti i dospělé v židovské historii a literatuře, myšlení a praxi, hebrejském jazyce; toto studium považujeme za základ židovského života a za základní podmínku pro zajištění jeho kontinuity z generace na generaci.

13. Plně se ztotožňujeme s **etickými hodnotami judaismu**, mezi něž patří úcta k životu, úcta k člověku a majetku, láska k bližnímu, dobré skutky (*gmilut chasadim*) a milodary (*cedaka*), sociální spravedlnost a smír, ochrana přírody a lidské zacházení se zvířaty.

14. **Židovský domov** chápeme jako „malou svatyni“ (*mikdaš meat*), naplněnou krásou svatosti, v níž židovské hodnoty a tradice mohou být názorně praktikovány, vyučovány a předávány z generace na generaci.

15. Na **synagogu (bejt ha-kneset)** pohlížíme jako na demokraticky spravované komunitní centrum, jež v sobě tradičně sdružuje tři funkce – je místem modlitby, studia a sdružování a je srdcem židovské obce.

16. Stvrzujeme význam **modlitby a bohoslužby**, skrze něž se jak jednotlivec, tak i komunita snaží stále znovu zakusit Boží přítomnost a získat duševní potravu ze svého náboženského dědictví.

17. Příkladáme velký význam **židovské liturgii**, včetně recitace *Šema*, veřejného čtení z Tóry a jiných biblických textů a velkého bohatství požehnání, modliteb a chvalozpěvů, sestavených židovskými učenci, básníky a mystiky z mnoha zemí v průběhu věků.

18. Deklarujeme zásadní význam **šabatu**: posvěcení sedmého dne jako dne odpočinku a radosti, studia a bohoslužby, který může být slaven odpočinkem od práce a pozitivními oslavnými úkony, jako je zapalování ►

► svíček, *kiduš* (doslova posvěcení) a *havdala* (dosl. oddělení).

19. Vyznáváme důležitost **Dnů pokání** (*Jamim nora'im*), jež zahrnují *Roš ha-šana* (Nový rok) a *Jom kipur* (Den smíření), a které jsou zasvěceny hluboké kontemplaci, pokání a duchovní obnově.

20. Stvrzujeme význam „**Tří poutních svátků**“, tedy *Pesach*, *Šavuot* a *Sukot* (které jsou bezprostředně následovány svátkem *Simchat Tora* – Radost z Tóry), jež jsou oslavou svobody, zjevení a radosti.

21. Za významný svátek považujeme rovněž **Chanuku** (svátek „znovuzasvěcení“) a podporujeme i zachovávání **dalších svátků**, jako jsou *Purim* (svátek „losů“) a *Jom ha-acmaut* (Den nezávislosti Izraele) a **smutečných dnů** jako *Tiš'a be-av* (9. av) a *Jom ha-šoa* (Den holocaustu).

22. Hlásíme se k zachovávání mnoha důležitých **tradičních židovských rituálů, spojených s přelomovými událostmi lidského života**, jako je zrození, obřízka, pojmenování dítěte, dospívání, uzavření manželství, zasvěcení nového domova, jakož i smrt a období smutku.

V čem se lišíme

23. Židovství nikdy nezůstalo stát na místě. Vždy směřovalo kupředu, někdy pomaleji, jindy rychleji. Jeho dějiny jsou dějinami kontinuity i změny. Plně se hlásíme k tomuto **dynamickému charakteru našeho náboženství**, k jeho schopnosti stále se vyvíjet.

24. Judaismus nebyl nikdy jednolitý, vždy zahrnoval různé varianty. Konzervativnější saduceové a pokrokovější farizeové představují jen jeden z mnoha konfliktů, k nimž v minulosti docházelo. My tuto **různorodost naší tradice** plně přijímáme.

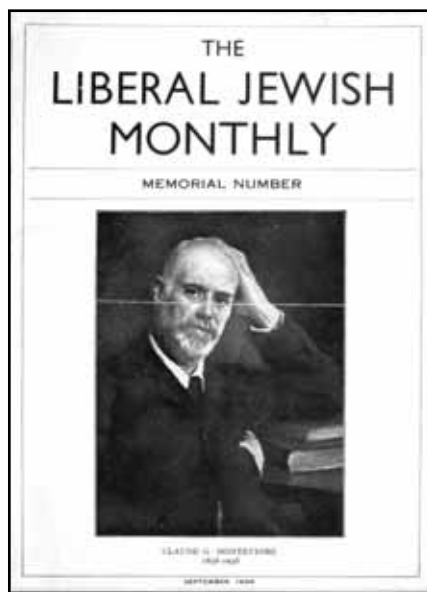
25. Emancipace západoevropských Židů v 19. století vnesla do židovského života mnoho dalekosáhlých změn. Nastolila zásadní otázky týkající se židovské víry a náboženské praxe a přetrvávání judaismu. Následná debata vyústila v celou řadu možných řešení. Zastáváme názor, že všechny tyto **dobře uvážené volby si zaslouží respekt**.

26. Jsme spjatí s hnutím známým jako **progresivní judaismus**, sdruženým ve Světové unii progresivního judaismu (WUPJ) a speciálně s jeho liberálním proudem, mezi jehož průkopníky patřili Abraham Geiger, David Einhorn, Kaufmann Kohler, Claude Montefiore, Lily Montagu a Israel Mattuck.

27. Ortodoxní judaismus udržuje judaismus prakticky takový, jaký byl před emancipací. Konzervativní judaismus jej v malé míře modifikuje. Židovský sekularismus vyjadřuje židovskou identitu nenáboženskými pojmy. My se hlásíme k progresivnímu judaismu, který jako jediný **nabízí syntézu židovského náboženství a modernosti**.

28. Ve středověku chápali Židé (stejně jako křesťané a muslimové) své posvátné texty jako božsky zjevené a bezchybné. Moderní

doba takový fundamentalismus odmítá a má za to, že při hledání pravdy je třeba přistupovat ke všem zdrojům nezaujatě. Hlásíme se k duchu svobodomyšlného bádání. Mezi jiným přijímáme moderní **biblické bádání**, které nám ukázalo, že bibličtí autoři, jakkoliv obdařeni božskou inspirací, byli omylné

Zvláštní číslo bulletinu *Liberal Jewish Monthly* z roku 1938 vydané u příležitosti skonu Claude Montefioreho (1858–1938), jednoho z prvních představitelů liberálního hnutí.

lidské bytosti a byli rovněž dětmi své doby a svého prostředí – starověkého Blízkého východu.

29. Rabínský judaismus přijímal apokalyptickou víru v Mesiáše, který jednoho dne shromáždí všechny rozptýlené a usedne na trůn obnovené davidovské dynastie. My se hlásíme k univerzalistické naději proroků na „**mesiašskou dobu**“, která přijde postupně, skrze přijetí Boží vůle celým lidstvem.

30. Rabínský judaismus věřil, že s příchodem Mesiáše bude znovu vybudován Chrám a dojde i k obnovení kněžské obětní bohoslužby. My věříme, že **Chrám byl trvale nahrazen synagogou**. V souladu s touto vírou neděláme rozdíly mezi jednotlivci kněžského původu (*kohanim*) a ostatními Židy a podporujeme i využívání instrumentální hudby v synagogální bohoslužbě.

31. Za zásadně důležitou považujeme **upřímnost v bohoslužbě**: nemůžeme říkat něco, čemu v hloubi svých srdcí nevěříme. S ohledem na tento princip, ačkoliv zachováváme velkou část tradiční židovské liturgie, jsme ji rovněž upravili, některé části vypustili a některé pozměnili, a mnohé rozšířili. Ze stejného důvodu používáme při bohoslužbě vedle hebrejštiny i angličtinu.

32. Deklarujeme, že **muži i ženy mají v synagoze zcela rovnoprávné postavení**. Liberální judaismus byl v tomto ohledu v Británii průkopníkem. V našich synagogách nedochází k žádnému oddělování na základě pohlaví. Ženy, stejně jako muži,

mohou vést bohoslužby, být rabínkami a zastávat v synagoze veškeré funkce.

33. Prosazujeme **stejný přístup k chlapcům a děvčatům v náboženském vzdělávání**. Z tohoto důvodu jsme také zavedli obřad *bat micva* (dosl. dcera povinnosti) jako doplněk k tradičnímu *bar micva* (syn povinnosti), pořádanému pro ty, kteří dosáhli věku třinácti let. Velký význam přikládáme následnému obřadu *Kabalat Tora* (dosl. přijetí Tóry, obecně nazývané konfirmace), který vznikl právě v liberálním judaismu, a který mladí lidé absolvují ve věku šestnácti nebo sedmnácti let.

34. Přiznáváme **rovné postavení mužům a ženám v manželském právu i rituálu**. U nás proto hrají při svatebním obřadu stejně aktivní roli oba partneri – ženich i nevěsta. Vzhledem k tomuto postoji máme výhrady vůči tradičnímu *getu* (rozvodovému listu), v němž muž jednostranně „posílá pryč“ svoji ženu; nahradili jsme jej oboustranným *getem*. Navíc uznáváme, že existují i jiné svazky plné lásky a oddanosti, než je manželství mezi mužem a ženou, a v souladu s tím uznáváme právo židovských párů stejného pohlaví, ať již s dětmi nebo bezdětných, na rovnoprávné zacházení ve všech oblastech komunitního života, včetně práva na oslavu jejich svazku prostřednictvím obřadu přijetí závazku (angl. „service of commitment“), vedeným rabínem.

35. Ztotožňujeme se s principem důrazně formulovaným v 18. kapitole knihy Ezechiel, že **děti nejsou zodpovědné za činy svých rodičů**. Proto odmítáme zákony týkající se *mamzerů* (nemanželských dětí, dosl. bastardů), které trestají potomky, vzešlé ze svazků, jež jsou zakázány podle biblických zákonů na základě pokrevního či jiného příbuzenství.

36. Vzhledem k tomu, že geneticky získávají děti od obou rodičů stejně, zatímco z hlediska kulturního se může ukázat jako silnější vliv kterékoli z obou rodičů, tradiční zákon matrilinearity nemůže být ospravedlněn. Místo toho zastáváme pohled zdravého rozumu, že **s dětmi ze smíšených manželství – tedy manželství mezi jedním židovským a jedním nežidovským partnerem – má být zacházeno vždy stejně**, bez ohledu na to, jestli je židovským rodičem matka nebo otec. Tyto děti jsou považovány za Židy, pokud jsou jako Židé vychovávány. Navíc podporujeme zapojení smíšených párů a rodin do života našich kongregací, včetně toho, že smíšené páry mají možnost oslavit svůj svazek skrze tzv. Akt modlitby, vedený rabínem, a tam, kde to jde, je jim umožněno, aby byli společně pohřbeni na našich hřbitovech.

37. Jsme přesvědčeni o nutnosti **vstřícného přístupu v otázce židovské identity**. Víťame upřímné konvertity a neztěžujeme

Dokončení na straně 11

PURIM – kouzlo převleku

Poměrně dlouho před svátkem Purim si děti a jejich maminky lámou hlavu tím, jaký kostým ušít či koupit anebo si půjčit. Málokdo se ale ptá, proč se na Purim převlékáme, co tím sdělujeme a odkud se tato tradice vlastně vzala. Vysvětlení je mnoho a všechna nám ukazují, že převleky, přestrojení a masky nejsou záležitostí pouze pro děti, jak si to možná mnozí z nás dnes myslí.

Hned na začátku Megily se dozvídáme, že Ester neprozradila svoji pravou identitu (2,10), protože jí to poradil Mordechaj. Dospělí mezi námi si možná také vzpomenou, že jim bylo doma doporučováno nemluvit ve škole o tom, že jsou Židé, z knihy Ester vidíme, že to nebylo nic nového, ale na druhou stranu to vždycky nějak, někde vyjde najevo – jako i v Megile (7,3–4). V mezním okamžiku stejně každý musí odhalit pravdu a zachovat se podle své tradice a příslušnosti k židovství. Mnohé tragické situace nás o tom poučily, například i v procesech z roku 1952 neopomněli komunističtí soudci a jejich sovětské poradci zdůraznit u jména odsouzených, že se jedná o člověka židovského původu, přestože se tito se svojí židovskou tradicí dávno rozešli a chtěli se asimilovat. V tragické chvíli jejich života jim bylo připomenuto, že jsou Židé. Ať se převlékneme za kohokoli, nakonec zůstaneme vždy tím Židem.

Dalším důvodem, proč se na Purim převlékáme, je velmi etický moment, kdy nám převlek má umožnit dát cedaku – dar, aniž bychom byli poznáni. Chudým naopak umožňuje přijmout cedaku, aniž by se museli stydět za to, že ji vlastně potřebují.

Také Mordechaj se převlékl do žiněného roucha a posypal si hlavu popelem. Vypadal jako chudák, který ani nesmí vejít do brány královského paláce. Ester mu poslala šaty, aby se převlékl, ale on to odmítl, protože byl tak oblečen na znamení smutku. Všechno, co poradil Ester, se stalo prostřednictvím jejího důvěrníka. Poté, kdy král Mordechaje odměňuje, převléká se z žiněného roucha rovnou do královských šatů. Tady platí do slova a do písmene ono „šaty dělají člověka“. Možná že bychom si měli také na Purim prostřednictvím šatů alespoň na jeden den trochu změnit identitu, zůstat nepoznání a vidět,

jak se k nám bude chovat naše okolí. Distinguovaný úředník převlečený do ošoupaných džínů a trika s bandánou přes čelo by jistě svým klientům nestihl nic poradit, protože by si ho spletli s údržbářem, v lepším případě s IT odborníkem, na němž jsou sice závislí, ale se kterým se stejně nedá mluvit. Anebo dívka, která chodí v džínách a tričku, a jejíž jediná ozdoba je třeba kamínek na kožené šňůrce, když se převlékne za zářící krasavici ve světlém kostýmku a pro *legraci* si dokonce dojde ke kadeřnici a třeba i ke kosmetičce, najednou uvidí, že svět se k ní chová úplně jinak. Na Purim je dokonce povoleno, aby si

muži oblékli ženský oděv. Tato hra má v sobě něco velmi důležitého, co nám umožní poznat lépe sami sebe a své okolí. Takže kdo má odvalu a chuť se pustit do skutečného purimového veselí, měl by si to vychutnat, vše doporučuji.

Dalším psychologickým momentem je posílání dárků – משלוח מנות, kdy posíláme přátelům anebo i těm, s nimiž se chceme nějak nenásilně udobřit, pokrmy určené k okamžité spotřebě. Víme, že svátek פורים má blízko

právě k יום כיפורים, tedy ke Dni smíření, kdy se také musíme předem vyrovnat se svým okolím a teprve potom můžeme prosit o Boží odpuštění. Pokud máme nějaké problémy s někým blízkým anebo s kolegou či známým, nabízí nám Purim báječnou příležitost elegantně urovnat nedorozumění nebo spor, abychom si na Jom Kipur ušetřili síly – čas velice spěchá a do Jom Kipurim nám zbývá půl roku.

Samozřejmě nemůžeme nezmínit cedaku. Je třeba obdarovávat chudé, ale i chudí mají povinnost něco dát ještě chudším, povinností je třeba dát ½ šekelu. Kdo byl v Izraeli, ten si jistě všiml, že mince padesát agorot není označena jako 50 agorot, ale právě jako ½ šekelu na paměť toho, že při sčítání lidu Izraele nebylo počítáno jeden, dva atd., ale byly dávány kousky stříbra o hodnotě ½ šekelu, to proto, abychom si uvědomili, že každý Žid nese také odpovědnost za druhého Žida, ovšem nevíme, kdo je tím, kdo s námi tvoří ten symbolický celý šekel.

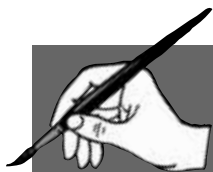
Na závěr bych chtěla uvést několik *technických* poznámek. V letošním roce slavíme Purim od čtvrtka večer do pátku. Co to znamená pro paní domu? Že by si měla všechno na šabat připravit už ve středu a ve čtvrtek, protože ve čtvrtek večer se musí zúčastnit čtení Megily Ester a také v pátek ráno, kdy je navíc třeba ještě roznést mišloach manot a připravit sváteční hostinu tak, aby nebyla příliš pozdě před šabatem, a potom uvést byt a děti do pořádku tak, aby šabat byl šabat. Pokud jsem napsala paní domu, neznamená to, že by se muži neměli účastnit, ale logistiku takové nejednoduché radostné situace musí organizovat paní domu, aniž bych byla politicky nekorektní k mužům.

► Hana Mayerová

Foto: images.buycostumes.com

Přesně měsíc po Purimu přichází Pesach, a to je čas, kdy každá žena musí projevit mnoho manažerských schopností, aby připravila domácnost a rodinu na tento krásný, ale náročný svátek. Už na Purim je třeba vzít v úvahu, co budeme nakupovat na purimovou hostinu a co budeme vařit potom, protože měsíc do Pesachu je krátký. Purimová hostina se pořádá ve dne jako oběd, v letošním roce je to komplikované tím, že se jedná o pátek, proto by hostina měla být brzy a neměla by být příliš vydatná, protože před sebou budeme mít ještě šábesovou večeři. Během dopoledne se jí hodně sladkostí a ledaacos se vypije, proto je dobré připravit dobrý nefalšovaný bujón a do něj zavařit tradiční kreplach, taštičky z nudlového těsta plněné masem, které se jí také o Jom kipur. Protože je tradice jíst na Purim krůtu, můžeme vývar připravit z krůtího masa – velmi dobrá je kombinace krůtí krk, stehno a křídlo. Vše uvařit a nakonec přidat zeleninu a dovařit. Kreplach je lepší uvařit zvlášť (kdo chce polévku gourme, ten uvaří i zeleninu zvlášť a nakonec oba vývary smíchá). Z masa, které jsme odkostili, můžeme připravit masový salát jako studený druhý chod. A myslím, že všichni budou spokojeni. Chvilí si zdřímnou a zahájí přípravu na šabat. Možná někdo namítne, že píšu, jako by Purim byl v České republice státním svátkem; vím, že tomu tak není, a proto doporučuji na tento den „obětovat“ jeden den dovolené – stojí za to.

VÝTVARNÉ TIPY

Purim je velkou příležitostí pro všechny malé i velké výtvarníky. Největším úkolem je asi připravit kostým na purimový karneval, ale jsou i jiné věci, které můžete na Purim vyrobit.

Řehťačka

přesněji řečeno v tomto případě spíše „chraštítko“, prostě nástroj na vytvoření hluku při vyslovení Hamanova jména. Můžete si jej vyrobit, pokud nevládníte purimovou řehťačku (a nechcete používat řehťačku velikonoční).

Potřeby: prázdná plechovka (od džusu, piva, oříšků nebo třeba i od tenisových míčků) s víčkem, hrst oblézků nebo třeba fazolí, vhodné lepidlo, barevné papíry

Postup:

1. Umyjte a osušte plechovku i víčko.
2. Nastříhejte barevné papíry na pruhy a oplete jimi plechovku, nejprve horizontálně kolem dokola.
3. Poté přes ně nalepte další pruhy vertikálně, ode dna až k hornímu okraji plechovky.
4. Vhodte do plechovky kamínky nebo fazole.
5. Horní okraj plechovky nařete lepidlem, přitiskněte víčko a přidržte, dokud lepidlo nezaschne. Celé můžete ještě opět přelepit papírem.
6. A v synagoze pak, až zaslechnete Hamanovo jméno, stačí jen pořádně zatřepat.

Nádoby na „mišloach manot“ samozřejmě můžete dobroty, jimiž chcete obdarovat přátele a příbuzné, zabalit zcela jednoduše, žádný předpis na to

není. Ale je jistě lepší, pokud jsou balíčky pěkně vyzdobené, a je to také příležitost, jak do přípravy zapojit i děti.

A. Podnosy

Potřeby: polystyrenové tácky (na nichž v supermarketu koupíte třeba ovoce), barevný papír, celofán, stuha

Postup:

1. Tácky omyjte a osušte.
2. Z papíru vystříhnete arch velikosti tácku.
3. Papír několikrát přeložte napůl nebo poskládejte do trojúhelníků.
4. Po všech stranách přeloženého papíru vystříhejte malé trojúhelníčky, půlkolečka nebo ovály (pozor, ať nestříháte příliš blízko k rohům papíru).
5. Prostříhaný papír opatrně rozložte.
6. Rozprostřete tento ozdobný ubrousek na tácek, naložte na něj purimovou výslužku a zabalte do celofánu.
7. Ozdobte mašlí.

B. Košíky

Potřeby: krabičky vhodných velikostí (lze použít například plastové od margarínu nebo jakékoli krabičky z tuhého papíru), vhodné lepidlo (dle zvoleného materiálu

krabiček), barevné nebo balicí papíry, drátek nebo silnější šňůrka

Postup:

1. Ujistěte se, že jsou krabičky čisté a suché.
2. Polepte je barevnými papíry dle vlastní fantazie (alternativa: polepte krabičku jednobarevným papírem, na nějž je možné nakreslit purimové motivy – masky, řehťačky, Hamantaschen nebo lze tyto motivy vystříhat z papíru odlišné barvy a opět nalepit na jednobarevný podklad).
3. Na dvou protilehlých stranách krabičky udělejte díry (podle potřeby kolem zpevněte).
4. Dírkami provlékněte drátek nebo šňůrku a upevněte, abyste košíčku vytvořili ucho.

► Repro: The Complete Family Guide to Jewish Holidays (Dalia Hardof Renberg, Adama Books)

...dnes obecně rozšířený zvyk tropit hluk (řehtat řehťačkami, dupat) při vyslovení Hamanova jména během čtení Megily nebyval jediným způsobem, jak „vyhladit“ Hamanovu památku? V talmudické době pálii Židé figuríny

Hamana, tento zvyk se místy udržel až do 19. století. Ve středověké Evropě zase kreslili Hamanův obrázek nebo psali jeho jméno na kameny, jimiž pak tloukli o sebe. Další si psali Hamanovo jméno na podrážky bot a při chůzi tak po něm šlapali.

Víte, že...?

A jiní psali jeho jméno na papírek a pak jej gumovali.

...oblíbená purimová pochoutka, Hamanovy uši neboli Hamantaschen, má svůj původ v Německu. V němčině se toto pečivo jmenovalo jednoduše „Mohntaschen“ neboli „makové kapsy“. Asociace s Purimem vznikla na základě určité zvukové podobnosti a později nahrazením slova „Mohn“ slovem Haman, přičemž tvar pečiva je chápán jako třírohý Hamanův klobouk anebo jako symbol Hamanových kapes naplněných úplatky.

...na různých místech si v minulosti Židé připomínali své lokální „purimy“, události, kdy byli zachráněni před zlým osudem. Někde dokonce měli zvláštní „Megilu“, popisující tyto události. Například ve Frankfurtu se v roce 1615 jistý pekař prohlásil za „nového Hamana“ a zorganizoval protizidovský pogrom. Ač se Židé snažili bránit, byli vyhnáni z města. O několik měsíců později jim místní vládce umožnil návrat do města i s náležitými poctami, pekař byl zabit, jeho dům zničen a na jeho místě umístěna deska, připomínající jeho činy a potrestání. Frankfurtští Židé pak každý rok, v den výročí svého návratu do města, slavili speciální Purim, při němž četli svitek, popisující tyto události.

maskil

EVROPAN na americké univerzitě

Desetitisíce cizinců odjíždí na studie do USA, země, o jejímž školství se lze dozvědět všelicos, kontrasty jsou někdy až k neuvěření. Mají tam prý technicky nejlépe vybavené školy, jejichž absolventi jsou však jen pramálo obeznámeni s gramotností. Domorodé dítě v Botswaně, chudičkém pouštním státu, má ve čtvrté třídě základní školy víc znalosti cizího jazyka či jazyků, než má průměrný americký absolvent tzv. high school. Proč ale Američané posbírávají rekordní počet Nobelových cen?

V Kalifornii žije víc nositelů Nobelových cen než v kterékoliv jiné zemi na světě. Bud tedy jedno, nebo druhé. Nikoliv. Obojí je pravda. Berme, prosím, jméno této země doslova: Spojené státy. Jsou to nejen jejich značné geografické a klimatické rozdíly, liší se i jejich tradice, historická zkušenost, ekonomický výkon, etnické složení. Značné procento jakkoliv patriotických Američanů se dívá na federální vládu ve Washingtonu s podezíráním vůči politikům a byrokratům, bažícím po stále větší centrální moci. Vynucovaná jednota, maximální centralizace charakterizují nejen diktatury, ale vyskytují se – přesněji donedávna se ještě vyskytovaly – i v některých poctivě demokratických státech. Na Nové Kaledonii, francouzské državě mezi ostrovy Fidži a Novými Hebriidami (dnešní Vanuatu) v Pacifiku, mi učitel ukazoval maturitní otázky: přesně takové jako v Paříži u protinožců.

V USA mají školství na starost úřady v jednotlivých padesáti státech, ale i ty nechávají správu v rukách místních školských výborů (*school board*). Je to založeno na principu, že pravomoc mají mít především ti, kteří školu financují, a to jsou vlastníci nemovitostí. Kdo mám dům, musí platit

i školní daň, několik tisíc dolarů ročně – nezáleží vůbec na tom, zda má, či nemá školu povinná dítko. Plodní občané posílají do školy třeba deset svých potomků, ale pokud bydlí v nájmu, neplatí ani krejcar.

Okusil jsem oba systémy. V někdejším Československu od první třídy obecné školy až k promoci na Univerzitě Karlově. V Americe jsem sice základní vzdělání opakovat nemusel, ale doktorská studia ano. Do těch jsem se pustil v jiném oboru. Kolumbijská univerzita v New Yorku mě přijala podmíněně, jako prozatímního studenta, s tím, že o přijetí definitivním rozhodne výsledek prvních zkoušek, takže nebylo třeba čekat, až mi někdo z ČSSR diplom jako důkaz propašuje. Protrpěl jsem se ke zdárnému výsledku, napsal a obhájil doktorskou disertaci. Pak jsem se dal na kantořinu, ideální emigrantskou kariéru (plno volného času a nevyhoditelnost, sociálně-ekonomické záruky, na něž jsme byli zvyklí v socialismu, odkud jsme pak upláchni). Odučil jsem si celkem 34 let na státní univerzitě téhož státu New Yorku ve městě jménem Binghamton.

V demokracii se s občanem zachází jako s dospělou osobou, kdežto v totalitním systému jako s dítětem. Stát si počíná jako

přísný rodič, neustále dohlížející, peskující, příkazující, zakazující – ale o svá robátka se postará. Přidělí jim byt, zaměstnání, nalinkuje jim život. Dotyční pak v soukromí na rozhodnutí nadávají, aniž by jim zcela došlo, že tímto pozbytím svobody vlastního rozhodování se zbavili pořádného břemene. To vše si člověk značně uvědomí teprve tehdy, když totalitě unikne. Přijel jsem do Ameriky, můj sponzor (hraběnka Tolstá z rodiny Lva Nikolajeviče) mě přivítala slovy: „Chau ár jú“, a co že mám v úmyslu se sebou započít. Zareagoval jsem otázkou, na kterou školu mě míní poslat, a dozvěděl jsem se, že na žádnou. Tady mi dává tlustou knihu, v níž je podrobný popis více než dvou tisíc adres vysokého učení, ať si vyberu. Málem jsem se rozbrečel.

Pobýt semestr, rok nebo i celá studia v zahraničí má už solidní tradici a absolventi si zpravidla nestěžují, pokud se ovšem za touto zkušeností nevypravili v nerozumném směru. Podílím se na hodnocení a výběru zájemců o studia a stipendia v našem oboru politologie. Čteme žádosti a doporučující dopisy, líčící kandidáty báječně, nezřídka v těsném sousedství geniality. Zkušenost nás přiměla brát takové ►

► chvalo zpěvy značně skepticky. Před několika lety jsem se vyskytl v Číně v roli jakéhosi kádrováka. Já, běžec ze světa komunismu do světa kapitalismu, jsem měl v zemi komunismu hodnotit zájemce o cestu kapitalistickým směrem. Z deseti kandidátů jsme měli peníze jen pro dva. Vítězům se život radikálně a nepochybně k lepšímu změnil, kdežto jejich konkurentům, kteří nebyli vybráni, byť třeba byli schopnější, hodnotnější, se tak šance, možná jen jedna jediná za život, zhatí – čili nepřijemné, sakramentské dilema. (Dopadlo to jinak, než jsme očekávali. Oba naši vítězové, jen co se v Americe trochu rozkoukali, se na politické vědy vykašlali, dali se na byznys a oba teď vydělávají velké peníze na Wall Streetu.)

Evropana, zejména toho, který prošel budováním vědeckého socialismu, překvapí ochota a trpělivost americké mládeže disciplinovaně stát ve frontě a nepředbíhat. Bude tomu asi proto, že oni zas tak moc často stát nemusí.

Tvrzení, že každý je strůjcem svého štěstí, lze v Americe doplnit slovy, že každý student je do značné míry strůjcem svého studijního programu. Většina kurzů je nepovinná, nikdo není přivázan k předepsanému počtu a druhu předmětů, může si vybírat. Ó, jak bych se byl rád na gymnáziu vyhýbal přírodním vědám a pak na právech mnohým nepřírozeným pavědám! Tam jsem nemohl, tady se může. Žák – konzument si vybírá s ohledem na několik kritérií. Nepominutelnou podmínkou výběru je synchronizace: nelze si přece vybrat čtyři přednášky probíhající v týž den a hodinu. Do některých kurzů se nedostane, poněvadž jsou přeplněné. Je-li mu brzké vstávání proti srstí (případ většiny), hodina začínající v osm hodin ráno příliš populární nebude. Při volbě se řídí nejen předmětem, ale i reputací přednášejícího – jak je záživný, jak je přísný. To zjistí rychle a dost spolehlivě. Studenti pravidelně známkuje učitele, výsledky spočítá počítač a lze se s nimi seznámit v podrobné brožuře vydávané školou. Otázky jsou typu: „Zásluhou tohoto učitele můj zájem v tomto předmětu vzrostl značně – poněkud – nepatrně – vůbec ne.“ Zájemce se dozví, „zda učitel byl vždy připraven, jak přednáší, známkuje, zda v porovnání s jinými pedagogy je vynikající – velmi dobrý – dobrý – jakž takž ujde – je špatný.“ Brožura obsahuje i podrobnější komentáře, takže se lze dočíst o proslulém vědci na proslulé univerzitě, že jeho schopnost slovního vyjadřování je na úrovni duševně zaostalého nosorožce.

Zkušenost mě vede k závěru, že ohleduplnost, a ne zavilost charakterizuje tyto studentské soudy. Mně se vždy dostávalo až lichotivě příznivého hodnocení: „Mnoha věcí prý znalý cynik se smyslem pro humor, ale při známkování krutá evropská bestie.“

Nemáme tu reparáty. Když někdo dostane „F“ (*failure*) čili nedostatečnou, za bídný výkon nezíská žádný kredit. Horší se mu ale jeho známkový průměr, na němž hodně záleží s ohledem na budoucí kariéru. Na memorování amerických studentů zvyklí nejsou. O faktech se zpravidla vyjadřují, že jsou to *trivia*. Namítám jim, že nemohou stavět dům, aniž by byli obeznámeni s cihlami. Evropské studenti, s nimiž jsem se tu potkal a přechasto trávil plno času debatami ve své kanceláři, měli zpravidla hlubší všeobecné znalosti. Ty ale zpravidla nedovedli při zkouškách uplatňovat. Zkoušky jsou totiž písemné, nejsou na ně zvyklí, mají s nimi potíže. Jako student na Kolumbii jsem je také měl. Než jsem se do této země přistěhoval, žil jsem v přesvědčení, že písemné zkoušky jsou přece svou prapodstatou snazší než zkoušky ústní. Mám víc času přemýšlet, nikdo mě nemůže chytit za slovo a pak se perverzně radovat z mé neznalosti.

Chyba, chyba, velký omyl. Ústně lze mnohé okecat, z nepřijemného tématu vybruslit, kdežto *scripta manet* – jednou je to na papíře, důkaz znalosti, či neznalosti je tak dán. Příklad: dostal jsem se na značně obsažnou zkoušku v oboru *History of Political Philosophy*. Pramáno připraven, nicméně jsem si věřil, že úkol zdolám oblaťnutím, pepřením citátů v latině, ba i ve starořečtině. Po zkoušce se mě kolegové ptali, jak se já, vzdělaný Evropan, cítím – bude to výborná? Jedna minus, rozhodl jsem se. Houby. Propadl jsem, poněvadž okecávání ve formě písemné (ona *scripta manet*) se ale vůbec nepovedlo. Poprvé (a naposled) jsem kdy dostal kardinální pětku.

Ústní zkoušky jsou výjimkou, nutno se jim podrobit jen při zdolávání té nejvyšší, doktorské mety. Jaký to ale rozdíl od zkušenosti kdysi na Karlově univerzitě! Tam když kandidát nevěděl, examinator se na něm pásl, topil, zesměšňoval. Když jsem ale na Kolumbii nedovedl zvládnout otázku, profesor přispěchal s ujištěním, že si z toho nemám co dělat, že ani ten nejmoudřejší neví všechno, a předsedal na jiné téma. Hanebně se tehdy z oněch závěrečných pěti examinatorů zachoval pouze jeden, totiž Zbigniew Brzezinski. Nebylo se co divit, však je to Evropan.

► Ota Ulč

deklarace...

Pokračování ze strany 7

jim proces konverze víc, než je to nutné. Stejně tak jsou v našich kongregacích vítáni všichni, kdo mají právo být považováni za Židy, bez ohledu na rodinný stav nebo sexuální orientaci.

38. Hlásíme se k **prorockému zdůrazňování etiky**: to, co po nás Bůh především požaduje, je správné chování a vytvoření spravedlivé společnosti. Náboženské praktiky jsou prostředkem ke kultivaci svatosti. Jako takové jsou rovněž důležité, ale v pořadí důležitosti až za etickými zásadami.

39. Tak jako zdůrazňujeme nutnost upřímnosti ve víře a bohoslužbě, tak je pro nás důležitá i **upřímnost v náboženské praxi**. Proto musí být to, jak nábožensky praktikujeme, v souladu s naší vírou a každému by mělo být v tomto směru umožněno provést informovanou, uvědomělou volbu. Toto se vztahuje, mimo jiné, na dodržování šabatu (*šmirat šabat*) a stravovací předpisy (*kašrut*).

40. Příkladáme velký význam **individuální autonomii**, a proto vydáváme zákony jen do té míry, jaká je nezbytně nutná. Nicméně jednotlivci potřebují určité směrnice či rady a život obce vyžaduje pravidla. Jak v poradenství, které nabízíme, tak i v pravidlech, která stanovujeme, se snažíme smířit tradici s požadavky a realitou moderní doby.

41. Zejména cítíme potřebu **sladit rabínské zákony (halacha) se společenskou realitou a etickými představami moderního světa**. Například odmítáme zastaralý rituál *chalice* (vyzutí boty), jímž je švagr zproštěn povinností vstoupit v levirátní sňatek. Jiným příkladem je, že svátky slavíme po tak dlouhou dobu, jaká je v Bibli předepsána, bez „extra“ dnů navíc, které byly zavedeny v pobiblických dobách z důvodů, které mezitím již dávno pominuly.

42. Jakkoliv jsme oddáni judaismu a jsme hluboce přesvědčeni o jeho výjimečných kvalitách, uznáváme nicméně, že nejvyšší pravda je tajuplná a má mnoho tváří, a že různé tradice ji hledají a nacházejí nejrůznějšími způsoby. Proto považujeme za nezbytné **respektovat jiná náboženství** a skrze dialog s nimi, zejména s křesťanstvím a islámem, přispívat k vzájemnému porozumění, přátelství a obohacení.

► **Rabi John D. Rayner a Rabínská konference liberálního judaismu**

Foto: www.jewish-history.com,
www.spekingoffaith.publicradion.org

tragédie soluňských Židů

Židovské obyvatelstvo tvořilo před druhou světovou válkou sice nevelkou, ale nepřehlédnutelnou a neodmyslitelnou součástí obyvatelstva řeckého státu. Z etnografického hlediska to však zdaleka nebyl celek jednotlivý.

Romanité – početně nevelká skupina Židů usídlená od doby byzantské v jižní části Balkánu a na Egejských ostrovech. Romanité většinou žili ve městech a vyznačovali se vysokým stupněm jazykové i společenské helenizace.

Aškenázové – početně opět nevelká, ale podstatně méně integrovaná vrstva Židů měla své aškenázské kořeny. Jejich předkové přicházeli na Balkán ze střední a východní Evropy už od konce 14. století, aby se vyhnuli pronásledování.

Sefardi – naprostá většina řeckých Židů však byla potomky sefardů, někdejších židovských obyvatel Pyrenejského poloostrova, kteří byli v roce 1492 vyhnáni ze Španělska a v roce 1497 z Portugalska.

Denmeové – přibližně deset procent Židů se hlásilo k islámu a byli označováni jako denmeové – přeběhlíci. Byli potomky přívrženců charismatického Žida Denmeho, který v 18. století přestoupil na islám, aby si politicky a de facto i fyzicky zachránil život. Denmeové žili jako oddělená komunita, lišili se od muslimů i Židů, ale právě proto často působili mezi Židy a muslimy jako prostředníci.

V hospodářské oblasti mohli Židům konkurovat pouze Řekové. Až do konce 19. století existovaly mezi jejich podnikatelskými sférami jasné hranice: Řekové vlastnili většinu lékáren, zatímco Židé obchody s potravinami a sukнем (dlouhá desetiletí oblékali *janičáře*, kteří byli předvojem osmanské vojenské moci).

Osmanská říše na konci 15. století otevřela své brány a nabídla Židům útočiště. Židé byli, stejně jako křesťané žijící v Osmanské říši, podřízeni muslimským vládcům a podrobeni některým omezením, nesměli např. používat koně či nosit zbraň. Na počátku 16. století bylo mnoho Židů proti své vůli deportováno do neúrodných částí osmanské říše v naději, že oživí

tamní hospodářství. Celkově se však dostalo Židům v Osmanské říši ze strany muslimů lepšího zacházení, než měli jinde v Evropě. Vztahy mezi Židy a muslimy patřily k nejstabilnějším. Vládl zde vzájemný respekt a tolerance. Soluň se proto stala po mnoho staletí největším a nejbezpečnějším židovským městem v celé Evropě. Sefardští Židé byli více než 400 let hlavním (v některých obdobích dokonce nadpolovičním) složkou obyvatel Soluně.

V Osmanské říši byli v ostatních městech – první mezi rovnými – Řekové a Arméni, Soluň ale představovala odlišný svět, ve kterém byli

života, vyskytovala se prostituce a další kriminalita. Toto období trvalo přibližně třicet let.

Zlepšení nastalo kolem roku 1880. V té době se Západ začal zajímat o Osmanskou říši a Makedoni a toho v Soluni využila skupina židovských podnikatelů vedená bratry Alatiniovy, pocházejícími z italského Livorna. Založili cihelnu (jejich cihlová vila stále stojí), následovaly pivovary, mlýny, závody na zpracování tabáku a výrobu cigaret. Došlo i k oživení obchodu se sukнем. Tento rychlý růst ekonomiky způsobil i likvidaci soluňských hradeb, které po dvě tisíciletí chránily a vyme-

Pohled na Soluň z moře, období první světové války

foto:www.ahistoryofgreece.com

Židé ekonomicky zcela dominantní a hráli prim i v kulturním a společenském životě. Díky svému ekonomickému vlivu měli často i rozhodující slovo v politických záležitostech města na úkor osmanských guvernérů. Zámožní Židé bydleli ve vilách blízko středověkých hradeb vedle turecké čtvrti. Už tato blízkost dosvědčuje dobrý vztah mezi elitami obou komunit.

Hospodářský úpadek

V polovině 19. století se židovská komunita v Soluni nacházela ve velkém hospodářském úpadku. Zatímco docházelo k dalším a dalším krachům a bankrotům židovských podniků, obyvatelstvo neustále narůstalo. To vytvářelo obrovský tlak na infrastrukturu židovské čtvrti. Na malém prostoru se tísnily desetitisíce Židů, často i několik rodin v malém bytě, a z toho vyplývaly špatné hygienické podmínky, které způsobovaly i výskyt epidemií. Podvyživené děti si hrály mezi odpadky vyhazovanými z oken do přeplněných úzkých ulic, kterými protékaly splašky. V takové bídě žilo přibližně 25–30 tisíc Židů, rozmáhal se tulácký způsob

zobovaly město. Současně se Židy posilovali ekonomicky i Řekové, kteří byli povzbuzeni subvencemi a půjčkami na nízký úrok z řeckého království. Přesto však ekonomický život v Soluni i nadále ovládali Židé. Velká industrializace s sebou přinesla i velký počet židovského proletariátu (cca 10 tisíc dělníků), kteří pracovali ve velmi špatných podmínkách. Nelidské podmínky vedly k vytvoření soluňské Socialistické federace. Ta vyzývala především k tomu, aby se ve jménu společenského pokroku odložily veškeré národnostní spory. Početná židovská komunita vytvořila prosperující elitu dokařských dělníků, nosičů a rybářů, a tato bránila Řekům a slovanským dělníkům vstoupit do lukrativních zaměstnání. Dělo se tak kombinací výhružek, fyzického násilí a vytvářením podniků, které zaměstnávaly pouze vlastní členy. Soluň byla jediným městem v Osmanské říši (a zřejmě i v Evropě), kde Židé používali vůči křesťanům násilí jako prostředku k upevnění své hospodářské moci.

Díky své izolaci zůstali soluňští Židé velkou část svých dějin stranou různých napětí. K této izolaci výrazně napomáhal i jejich

► jazyk – **ladino** – vycházející z kastilské španělštiny. Soluňské komunity žily vlastním životem, měly své hasičské sbory, vlastní trhy i určitou zvláštní legislativu.

Na přelomu 19. a 20. století se město ocitlo pod tlakem agresivního přistěhovalectví. Příliv Franků (místní název pro lidi ze Západu) a jejich obchodní aktivity přinesly Soluni materiální výhody. Všude jinde v Osmanské říši se zdálo, že industrializace podporuje spíše národní hnutí, nacionalismus – Soluň však byla výjimkou. Systém komunit se ani v této době nezhroutil. Důvodů bylo několik. Především zde nebyla žádná vyhlídka, že by makedonští (soluňští) Židé mohli založit vlastní stát, Osmanská říše neustále oslabovala, což ovlivňovalo postoje soluňských Turků, zatímco Řekové (navzdory tomu, že byli v úzkém obchodním i duchovním kontaktu s řeckým královstvím) netoužili obětovat svou soluňskou prosperitu za nejistou budoucnost ve slabém řeckém království.

Balkán – sud střelného prachu

Bulhaři, kterých v Soluni žilo asi šest tisíc, si na rozdíl od ostatních komunit uvědomovali těžký život na slovanském venkově. Sami měli v Soluni málo pracovních příležitostí, což nepřímo způsobilo, že se více orientovali na dosažení vzdělanosti a zajímali se také o politiku. Z jejich řad vzešel požadavek, aby se tato provincie zbavila osmanské nadvlády. Založili Makedonský revoluční výbor s vlajkou, na které byla pistole, dýka a granát. Období mezi léty 1892–1913 je považováno za nejchaotičtější období balkánských dějin. Neustálé boje, partyzánské bandy, obrovské násilí všech proti všem. Z těchto poměrů vyplynuly i Balkánské války z let 1912–1913. Jen násilí a vzájemná genocida. Po Balkánských válkách byla Soluň připojena k Řecku. Soluňská židovská obec podporovala tehdejší rakousko-uherský návrh na vytvoření autonomního města. Vztah mezi Židy a řeckým státem byl proto od té doby zatížen vzájemnou nedůvěrou. Soluňští Židé spatřovali v novém uspořádání poškození svých ekonomických zájmů i vážné existenční ohrožení svébytnosti ekonomickou i politikou helenizací, která byla energicky uplatňována vůdcem liberální strany a tehdejším řeckým premiérem **Eleferiosem Venizelosem**

Premiér **Eleferios Venizelos** (1864–1936), vůdce liberální strany, prosazoval důslednou politickou helenizaci.

(1864–1936). To způsobilo, že část Židů v této době odešla do zahraničí a část si nechala jiná občanství. Přesto při sčítání lidu v roce 1913 tvořili Židé 39 % obyvatel Soluně, Turci 29 %, Řekové 25 %, Bulhaři 6 % a ostatní 3 %. Soluň v té době měla 150 tisíc obyvatel.

Ve všech sporech, probíhajících uvnitř Řecka během první světové války i v poválečném období, mezi *Venizelisty* a *Royalisty* zaujali Židé postoje Royalistů v jejich úsilí o zachování neutrality Řecka. Venizelos stál naopak na straně Dohody.

Následky velkého požáru

Požár, který 18. 8. 1917 vypukl v Soluni, zcela zničil všechny dřevěné domy postavené na 300 akrech, jeden vedle druhého. Několik dní poté, kdy začaly práce s odklizením trosk, přišel Venizelos s prohlášením, že vyvlastní všechny pozemky, na nichž domy shořely do základů. Více než 75 % těchto pozemků patřilo židovským obyvatelům. Požár srovnal se zemí takřka celou židovskou oblast. S odvoláním na moderní urbanistické zásady, podle kterých se mělo nové město budovat, nepřipustily úřady návrat Židů do centrálních čtvrtí města. Příslušníci nejchudší vrstvy židovské komunity (asi 20 tisíc) se museli uchýlit do několika neubohějších periferních čtvrtí, které začaly dostávat podobu ghatt, jež byly do této doby naprosto nevidanou záležitostí. Venizelos zřídil mezinárodní komisi pro *Soluňský plán*, které předsedal proslulý francouzský architekt a modernista Ernest Hebrard. Řecká vláda ho pověřila přestavbou centra Soluně s ohledem na nejnovější teorie urbanistického plánování s důrazem na neoklasický a byzantský styl. Přestavba měla sloužit pro 350 tisíc obyvatel. Dnešní podoba Soluně je výsledkem právě této stavební činnosti. Vedení židovské komunity si uvědomovalo, že Židé jsou vyháněni z centra města, kde tradičně žili, a společně se židovskými a sionistickými organizacemi v Evropě vyvinuli značný tlak na britskou a francouzskou vládu (Soluň byla v té době ještě okupována britskými a francouzskými vojsky), aby modernizační program zastavily, ale to se nepodařilo.

Řada politických, administrativních i ekonomických opatření uplatňovaných v letech, kdy byli u moci liberálové ministerského předsedy Venizelose, měla významně protizidovské ostří. Roku 1923 byly např. zřízeny zvláštní volební obvody pro Židy. To bylo právem židovskou komunitou vnímáno jako projev politické segregace stejně jako vydání zákazu, aby se Židé s cizí státní příslušností nemohli účastnit voleb do místních židovských obcí.

V neposlední řadě to bylo v roce 1924, kdy byla neděle vyhlášena za povinný den pracovního klidu. Přestože sám Venizelos se s ideologií antisemitismu neztotožňoval a sám ji veřejně odsuzoval, protizidovské nálady (zejména ve vztahu k soluňským sefarditům) byly podporovány lokálními funkcionáři jeho strany, kteří působili v Soluni, ale i jinde. Tyto protizidovské nálady vyplývaly ze špatné hospodářské situace Řecka v meziválečném období a velkým přílivem ortodoxních křesťanů z Malé Asie, kterých po prohrané válce s Tureckem v roce 1922 přišlo do země přes 1,5 miliónu. V roce 1931 se v důsledku těchto imigrací odehrál i první pogrom na Židy v chudinské čtvrti na soluňském předměstí. Neaktivnějším hlasatelem nenávisti vůči Židům se stal rasisticky orientovaný Národní svaz Řecka (EEE), který byl založen v roce 1927 (zkratka EEE se taky dala číst jako *Elines, Eksontósate, Evreus*, což znamená *Řekové zlikvidujte Židy*). Svaz měl přibližně 7 tisíc členů (jen v Soluni 3 tisíce), ale ve volbách v roce 1936 zcela propadl (v Soluni jen 380 hlasů!). Mocenský nástup pravicových řeckých sil v polovině 30. let, který vyvrcholil royalistickým převratem, zrušením republiky a obnovou monarchie (v listopadu 1935), nakonec v srpnu 1936 vyústil v diktaturu **Joannise Metaxase** (1871–1941) a přinesl výraznou proměnu do dosavadního konfliktního poměru řeckého státu a židovské řecké komunity.

Autoritářský vůdce v rozporu se svou pověstí obdivovatele fašismu zaujal výrazně pozitivní vztah k řeckým Židům. Zakázal činnost Národního svazu Řecka (EEE), zabraňoval zveřejňování jakýchkoliv protizidovských výpadů v tisku a udržoval osobní kontakty s židovskými obcemi. Při jedné ze svých návštěv soluňských synagog ujistil jejich představitele o svém prožidovském cítění. Řekl: „*Chtěl bych při této příležitosti vyhlásit, že chovám velké sympatie k řeckému židovstvu, buďte přesvědčeni, že pokud budu živ, budou se řečtí Židé těšit stejným právům jako ostatní synové Řecka.*“ Je paradoxem, že právě v posledních letech před zrodem největší tragédie v dějinách řeckých Židů se jejich komunita těšila relativně největšímu klidu a bezpečí.

► **Jiří Strnad**

pokračování v příštím čísle

Joannis Metaxas (1871–1941), autoritářský vůdce, v rozporu se svou pověstí obdivovatele fašismu zaujal výrazně pozitivní vztah k řeckým Židům.

Hella Guthová (1908–1992) ve 30. letech studovala v Praze, kde také strávila část svého mládí. Většinu díla však vytvořila ve ztížených podmínkách emigrace a mezinárodní umělecké konkurence v Londýně a v Paříži. Přesto díky svému nadání a píli dosáhla značného uznání nejen v 50. a 60. letech, ale i v nedávné době, kdy byla znovu objevena galeriemi ve Francii a v Německu. První samostatnou výstavu v Praze jí pořádá Galerie Roberta Guttmana k 100. výročí narození. Výstava nabízí průřez jejím celoživotním dílem.

HELLA GUTHOVÁ: Rozpuštěné postavy

Hella Guthová se narodila 16. února 1908 v Kostelní Bříze u Sokolova. Od roku 1926 studovala na Uměleckoprůmyslové škole ve Vídni, v roce 1930 se zapsala do ateliéru Willi Nowaka na pražské Akademii. Studium však po prvním ročníku přerušila a dala přednost nezávislému životu. Živila se kresbami pro nejrůznější české i německé noviny. V roce 1933 vydala své nejvýznamnější grafické dílo – cyklus dřevorytů k 10 písním Třígrošové opery B. Brechta, který získal pochvalné recenze v českém i německém tisku. Galerie Roberta Guttmana vystavuje z tvorby 2. poloviny 20. a počátku 30. let, především řadu dřevorytů a kreseb.

Od počátku roku 1933 se Guthová aktivně zapojila do života německé levicové emigrace v Praze, spolupracovala s vydavateli satirického protifašistického týdeníku Simplikus/Simpl a stala se členkou německé divadelní skupiny Studio 34. Od poloviny třicátých let se zabývala především malováním. Její tehdejší tvorba obsahuje živě malované portréty a především zátiší, v nichž se uplatňují prvky osobitého kubismu. Svě obrazy vystavovala se skupinou Prager Secession.

**Výstava ke
100. výročí
narození Helly
Guthové**

Galerie
Roberta
Guttmana

Výstava bude otevřena od 7. února do 27. dubna 2008 denně mimo soboty a židovské svátky 7. února – 28. března od 9 do 16.30 h, 30. března – 27. dubna od 9 do 18 h.

Židovské muzeum v Praze – Galerie Roberta Guttmana, U Staré školy 3, Praha 1 (zadní trakt Španělské synagogy), tel. 221 711 553 www.jewishmuseum.cz

Po okupaci českých zemí v březnu 1939 Guthová přešla přes Polsko do Anglie. V roce 1942 dostala od československé exilové vlády pracovní stipendium. Jeho vý-

Před zrcadlem, 1929/30, dřevoryt na papíře, ze sbírek ŽMP

sledkem byla v červnu 1943 první samostatná výstava Guthové v The Czechoslovak Institute v Londýně, kde vystavila přes 30 prací – kreseb, akvarelů, kvašů a několik surrealistických olejů. Její válečná surrealistická tvorba, rovněž zastoupená v Galerii Roberta Guttmana, byla reakcí na tísnivé prožitky útěku, života v emigraci, bombardování Londýna a obav o osud členů rodiny v okupovaném Československu.

V roce 1951 se Hella přestěhovala do Paříže a hned při své první výstavě měla úspěch. V letech 1954–59 vystavovala opakovaně v Salon des Réalités Nouvelles, v roce 1958 jí byla udělena stříbrná medaile Prix Suisse de Peinture Abstraite a první muzea začala nakupovat její obrazy. V raných malířských dílech pařížského období Hella Guthová se projevuje její sklon k lineární geome-

trické abstrakci. Z tohoto období pochází obraz Rozpuštěné postavy (1952), který dal výstavě v Galerii Roberta Guttmana název. Od roku 1954 následovalo postupné uvolňování jejího stylu, které se projevilo zejména v tvorbě pastelů. Přibližně od poloviny 60. let se v jejích obrazech objevují prvky nové figurace, která jakoby vystupuje z hloubky temných vrstev malby. Další vývoj Hellu přivedl koncem 70. let ke zcela uvolněné gestické malbě, která si však i nadále uchovala charakteristický grafický výraz.

Koncem 70. let musela Guthová kvůli těžké oční nemoci na čas malování zanechat. V roce 1981 ale začalo její nové tvůrčí období, v němž se soustředila na kresby a koláže. Vystavovala v Paříži (1986), v Kielu (1989), v Soestu (1990) či v Lyonu (1991).

Hella Guthová ve výtvarné tvorbě pokračovala až do posledních dnů svého života. Zemřela v roce 1992 ve věku 84 let v Paříži. Její obrazy jsou roztroušeny po mnoha soukromých i veřejných sbírkách ve Francii,

Hella Guthová při interview v Mortimeru v Readingu, 1985, rodinný archiv

Anglii, USA, Švýcarsku, Německu a Izraeli. Některé z nich jsou také ve sbírkách Židovského muzea v Praze.

► z podkladů ŽMP

Poděkování

Prékotný vývoj událostí minulých týdnů nám ne vždy umožnil dostatečně vyjádřit vděčnost Vám všem, kteří jste se aktivně podíleli na přípravě pietních akcí k připomínce lednových transportů do Terezína, Vám, kteří jste vyjádřili naši organizaci podporu, Vám, kteří jste se zúčastnili některé z pietních akcí, Vám, kteří jste obdivuhodným způsobem zajišťovali bezpečný průběh těchto akcí a v neposlední řadě Vám všem, kteří jste nás zařídili svými modlitbami.

Vám všem patří naše upřímné poděkování. Židovská obec Plzeň

מ"ד

Sportovní klub Hakoach oznamuje složení nového výboru: předseda – Michal Nerad, místopředseda – Petr Wellemín, jednatel – Eva Hrudová, tajemnice – Zoša Vyoralová, člen – Michal Hapala, revizní komise – František Tomášek, Harry Farkaš, Iva Bočková

Unikátní dokument Etnologického ústavu Akademie věd ČR

ŽIDOVSKÉ OBYVATELSTVO V ČECHÁCH V LETECH 1792–1794

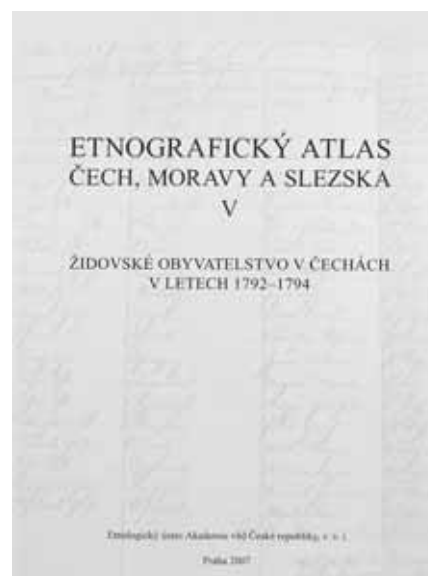
Před několika týdny vydal Etnologický ústav Akademie věd České republiky pátý díl Etnografického atlasu Čech, Moravy a Slezska – Židovské obyvatelstvo v Čechách v letech 1792–1794. Autoři: Ivana Ebelová, Michal Řezníček, Klára Woitschová a Jirí Woitsch, 135 stran + 42 map v příloze.

Autoři tohoto unikátního počínu předkládají odborné i laické veřejnosti průkopnickou, interdisciplinární práci, kde v textové části podávají zásadně novou a na původním archivním výzkumu založený pohled na problematiku sídelní struktury židovské minority a nejrůznější aspekty (právní, sociální, demografické) každodenního života této nejvýznamnější a nejspecifičtější náboženské menšiny v Čechách ranného novověku. Text doplňují rozsáhlé tabulkové přílohy a grafy, ale stěžejní část díla tvoří 42 map pojednávajících územní diferenciaci židovských sídel a prostorové rozmístění různých kategorií způsobů obživy Židů např. vinopalnictví, koželužství, obchod s tabákem atd. Toto dílo je nepostradatelnou pomůckou pro regionální bádání o dějinách Židů v Čechách i pro komplexní studium tragicky završeného dějinného osudu středoevropských Židů jako celku.

Zpracování tohoto atlasu bylo podmíněno rozbořením a interpretací písemných pramenů, především Soupisu pražských familiantů z roku 1792 a zdejších židovských rodin z roku 1794, včetně analýzy tzv. soupisu židovských rodin venkovských z roku 1793. Jedná se o mimořádně cenné historické prameny z hlediska jejich komplexnosti (soupisy se dochovaly pro všech tehdejších šestnáct českých krajů a Prahu) a evidují veškeré Židy žijící v Čechách – přibližně 38 000 na venkově a přes 9 000 v Praze. Bohužel, podobné prameny nejsou k dispozici z Moravy a Slezska, proto nemohla být v atlase těmto regionům věnována pozornost. K základním pramenným zdrojům o kterých jsme se zmiňovali, patří i dvorské dekrety, patenty, cirkuláře, nejrůznější vyhlášky a nařízení.

Rozsah a hustota židovského osídlení se odvíjela od existence významných center židovského ekonomického a duchovního

života, nezanedbatelná úloha připadala vlivu jednotlivých pozemkových vrchností a krajských úřadů. Z map jednoznačně vyplývají elementární rozdíly v sídelní struktuře Židů, např. mezi západními a jižními Čechami (menší množství židovských sídlišť střední velikosti) a středem a východem Čech (několik početně mimořádných obcí – např. Kolín, Mladá Boleslav, Nový Bydžov a extrémně hustá síť drobných venkovských sídlišť). Ukázalo se, že ve sledovaném období žili Židé hojně i na venkově, zcela mimořádné postavení měla samozřejmě Praha – jedno z nejvýznamnějších židovských sídlišť v Evropě.

Pragmaticky uvažující Josef II. se velmi snažil povznést ekonomickou úroveň monarchie, a proto začal s reformami, které Židům umižnily nákup nemovitostí, podnikatelům pobyt mimo ghetto, zlepšily se možnosti v obdělávání zemědělské půdy, došlo i k zapojení Židů do vojenské služby. Veškeré reformní úsilí Josefa II., umožňující rozšíření ekonomických možností, včetně zlepšení v přístupu Židů do veřejného školského systému, nebyl projev náhlé filantropie, ale výsledek respektu, který si Židé vydobyli především v hospodářské oblasti a který nebylo možné nadále přehlížet. Na druhé straně však tato dvorská politika vyvolávala i nevráživost ze strany těch vrstev

majoritní společnosti, které se obávaly silné židovské konkurence. Byly to zejména vlivné cechovní korporace, které tyto „novoty“ pod různými záminkami brzdily.

Až do josefinských reforem (a s určitými právními úpravami v podstatě až do roku 1848) byl hlavním zákonem regulujícím a určujícím život židovského obyvatelstva tzv. familiantský zákon z 16. října 1726, jehož hlavním cílem bylo redukovat vzrůstající počet Židů ve městech i na venkově. Byl stanoven tzv. „numerus clausus“, který omezoval počet židovských rodin. Nejvíce jich mohlo být v Čechách (8 541), menší počet na Moravě (5 106) a ve Slezsku jich mohlo být jen 119. Podstatou zákona bylo nařízení, že září 1726 byli všichni Židé (ženatí či vdovci) považováni za hlavy rodiny (patres familias) a získali právo pobytu v zemi tzv. inkolát. Podle zákona mohl nadále uzavřít sňatek – za života otce – pouze nejstarší syn (familiantské místo a s ním i právo pobytu v zemi přecházelo rovněž v dalších generacích výhradně na prvorozené syny), ostatním byla ponechána možnost oženit se a usadit kdekoli v hranicemi země. Rodiny pouze s ženskými potomky, pozbyvaly po smrti otce familiantské místo a byly automaticky považovány za vymřelé. Za porušení patentu byly tvrdé tresty a jeho uplatňování vyvolalo velkou vlnu nevole. Zákon byl pochopitelně obcházen. Po pěti letech však došlo k určitému změkčení původního reskriptu a bylo možno získávat i souhlas ke sňatku druhorozeného či dalšího syna. Týkalo se to, pohříchu, jen zámožnějších Židů. Numerus clausus však musel být sále dodržován.

Tento atlas byl vydán takřka v bibliofilském nákladu 300 kusů. Vzhledem k tomu, že jedná o skutečně unikátní publikaci, měla by nalézt své místo v knihovně každého, kdo se zabývá hlouběji židovskou historií, případně genealogickými výzkumy. S ohledem na dotovanou cenu (230 Kč) je tento atlas dostupný každému zájemci. Vřele doporučuji.

Objednat možno písemně na adrese: Etnologický ústav Akademie věd ČR, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1 nebo telefonicky u pí. dr. Gergelové 234 612 611.

► Milan Kalina

KULTURNÍ PROGRAM BŘEZEN 2008

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze

Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro

tel.: 222 325 172, fax: 222 318 856

www.jewishmuseum.cz, education@jewishmuseum.cz

(Spojení: metro A, tram 18 – stanice Staroměstská; tram 17, bus 133 – stanice Právnická fakulta)

pondělí 3. 3. v 18 h

Skupina Avrix hraje a zpívá sefardské písně. Dávná hudba iberských Židů vyhnaných v 15. století z Pyrenejského poloostrova zpívaná v zapomenutém jazyce ladino prokládaná překlady textů do češtiny. **Kateřina Hájková** – zpěv, **Danuše Pospíšilová** – kytara, **Jan Koutný** – djembe. *Vstupné 50 Kč*

úterý 4. 3. v 18 h

Kritika koncepce „průmyslu holocaustu“ Normana G. Finkelsteina – přednáška **prof. MUDr. Tomáše Radila, DrSc.** (Fyziologický ústav Akademie věd ČR). *Vstupné 20 Kč*

čtvrtek 6. 3. v 18 h

Maimonidových třináct článků víry. Cyklus přednášek vrchního zemského a pražského rabína **Karola Efraima Sidona. Článek sedmý: V naprosté věrnosti věřím, že proctví našeho učitele Mošeho, mír s ním, bylo pravdivé a že byl otcem proroků před ním i po něm.** *Vstupné 20 Kč*

úterý 11. 3. v 18 h

Měníci se tvář antisemitismu. Prezentace českého překladu knihy, jejíž autor – **Walter Laqueur** – byl třicet let ředitelem Wiener Library v Londýně, přední instituce zabývající se studiem antisemitismu. **Petruška Šustrová** – překladatelka knihy, **Jirí Daníček** – předseda Federace židovských obcí. *Vstupné 20 Kč*

čtvrtek 20. 3. v 18 h

Pojď me spolu do muzea... Povídání s pracovníky Židovského muzea v Praze o jejich práci doplněné zajímavými ukázkami. **Část 2. – rukopisy a vzácné tisky.** **Olga Sixtová** – kurátorka, **Ondřej Zatloukal** – restaurátor papíru. **Moderuje Petr Brod.** *Vstupné 20 Kč*

středa 26. 3. v 18 h

Ženy v bibli, ženy dnes. Díl XIII. „Nezasadíš si posvátný strom bohyně Ašery vedle Hospodinova oltáře...“ – ženské božství v hebrejské bibli. Hrdinky Tanachu v podání tradičních rabínských komentátorů a současných feministických komentátorek. Jak se změnil vnímání hrdinky a jejího příběhu, když do procesu interpretace vstoupí ženy? A jaký dopad má tato skutečnost na životy dnešních žen a mužů, příslušníků židokřesťanské kultury? Cyklus přednášek hebraistky **Terezie Dubinové, Ph.D.** *Vstupné 20 Kč*

čtvrtek 27. 3. v 18 h

Blízký východ včera a dnes. Historie, současnost a souvislosti. Geografie, kultura a náboženství. **Izraelský Tel Aviv.** Exkurze od Bauhausu až k současné architektuře. A po plážové promenádě až do staré Jaffy. Cyklus přednášek **Ing. Jana Neubauera** doprovázený projekcí fotografií představuje oblasti Blízkého východu bez falešného pozlátka i černého rámu. *Vstupné 20 Kč*

pondělí 31. 3. v 18 h

PhDr. Jirí Pernes, Ph.D. (Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR). **Střední Evropa po druhé světové válce – vznik a fungování bipolárního světa.** Přednáška z cyklu Židovská menšina v Československu v poválečných letech. *Vstupné 20 Kč*

NEDĚLNÍ PROGRAM

PRO DĚTI A JEJICH RODIČE:

16. března 2008 ve 14 h

O královně Ester (*Purim – nejveselejší židovský svátek*) Král Ahašveroš chce na radu zlého ministra Hamana vyvraždit všechny Židy. Podaří se je královně Ester zachránit? Nejkrásnější princezna, která přijde do dílny, se stane královnou. Kdo bude králem a kdo moudrým Židem Mordechajem? Přijde i zlý Haman? Dílna v maskách. Prohlídka: Klausová synagoga, 1. podlaží. *Jednotné vstupné 40 Kč*

VÝSTAVY VE VKC:

Marilyn Banner: Still with Us/Stále s námi – výstava abstraktních maleb (pastel, olej) a koláží výtvarnice ze státu Maryland, USA. Od 28. února do 28. března 2008.

Neztratit víru v člověka.../Protektorát očima židovských dětí a Zmizelí sousedé/Pocta dětským obětím holocaustu – stálá expozice kopií putovních výstav VKC. *Výstavy jsou otevřeny pro veřejnost po-čt 10–16 h, pá 10–15 h.*

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno, tel.: 544 509 651, fax: 544 509 852
www.jewishmuseum.cz/brno, brno@jewishmuseum.cz

úterý 4. 3. v 19 h: Československo u zrodu Izraele. Přednáška **Milady Sedlákové**, vedoucí brněnské regionální kanceláře ICEJ (Mezinárodního křesťanského velvyslance Jeruzalém), která bude doplněna promítáním ukázek a hudebním doprovodem. *Vstupné 20 Kč*

neděle 9. 3. v 15 h: Mišpacha – vystoupení hudební skupiny je věnováno památce 3 792 terezínských vězňů, kteří byli zavraž-

děni v noci z 8. na 9. března 1944 v koncentračním táboře Osvětim-Březinka. *Vstupné 50 Kč*

středa 12. 3. v 19 h: Vernon Duke (1903–1969) – životem a tvorbou dalšího židovského skladatele a hitmakera aneb Od jara do podzimu a z Paříže do New Yorku na křídlech hudby. Další díl z cyklu poslecho- vých pořadů „Hudebníci z diaspor“ s podtitulem „Slavní židovští skladatelé Broad-

waye a Hollywoodu“ uvede **MgA. Jan Beránek.** *Vstupné 20 Kč*

neděle 16. 3. v 15 h: O královně Ester – nedělní dílna v rámci cyklu „Rozinky & mandle“ pro rodiče s dětmi od 6 let na téma Purim – nejveselejší židovský svátek. Král Achašveroš chce na radu zlého ministra Hamana vyvraždit všechny Židy. Podaří se je královně Ester zachránit? Vyrobíme si společně masky, v nichž si zahrajeme puri- ➤

Židovská obec v Praze
společenský sál, Maiselova 18

Káva o čtvrté:

středa 26. března v 15 hodin

Cyril Höschl

*Pojďme se zeptat světoznámého psychiatra:
Proč se víc vyplatí být paranoidní než důvěřivý?
Může mít pes depresi?
Jak se léčí choré duše?*

Přijďte do naší kavárny, čeká vás příjemná společnost, přátelé i občerstvení. V průběhu odpoledně divácká soutěž, pro vítěze cena!

Připravil a moderuje: Honza Neubauer, jan@neub.biz, 602 364 682

PODVEČER YVONNE PŘENOSILOVÉ

*„Elán mám proto, že celý život dělám práci,
která mě baví,“ říká o sobě*

EVA PILAROVÁ

*a s elánem nám zazpívá Montyho čardáš –
ale čínsky!*

úterý 4. března v 15 hodin

Židovská obec v Praze
Maiselova 18

PURIM-ŠPÍL

*o Ester
a jiných ženách*

sobota 22. 3.

od 20 do 24 hodin

Společenský sál od 20.00 h:

Své úvahy přednesou pánové M. Kantek, J. Zach, Z. Loniček a L. Řezníček; Pošta pro Tebe – v podání dam K. Duškové a H. Frejkové; ženský pohled v šansonech v podání J. Rychterové za doprovodu V. Pecháčka, písně R. Pellara za doprovodu M. Jíry; soutěž o nejtípnější Ester...; Večerem nás provede Zora Jandová; režie celovečerní taškařice: O. Strusková

Společenský sál od 21.30 h:

Obecní šraml Ondřeje Ernyeie

Sál ve 3. patře od 21.30 h:
Trombenik

**Masky a řehtačky na
zahnání Hamana vítány!
Občerstvení!**

Těšíme se na vaši návštěvu!

**VSTUPENKY V PRODEJI NA
POKLADNĚ ŽOP OD 10. března**

120 Kč; 60 Kč důchodci a studenti;
50 Kč stání a po konci hl. programu

Změna programu vyhrazena

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno, tel.: 544 509 651, fax: 544 509 652
www.jewishmuseum.cz/brno, brno@jewishmuseum.cz

nový příběh. Přijďte s námi zahnat zlého Hamana!
Vstupné 30 Kč

úterý 18. 3. v 19 h: Tajemství – rozhlasový příběh autora rozhlasových her – komediální hra Billa Naughtona. V rozhlasové nahrávce účinkují J. Ornest, I. Janžurová a další. V rámci cyklu poslechových her nazvaných „Desetkrát Josef Červinka“ uvádí **Mgr. Přemysl Hnilička**.

Vstupné 20 Kč

čtvrtek 27. 3. v 19 h: Kinky Friedman – americký autor z generace Boba Dylana, jako spisovatel na sebe upozornil detektivkami z bohémského prostředí New Yorku. Svět jeho knih a hudby přiblíží **PhDr. Irena Příbylová, Ph.D.**, v rámci cyklu „Americká židovská literatura“.

Vstupné 20 Kč

Sály jsou přístupné vždy 20 minut před zahájením programu. Po začátku koncertu nebo 15 minut po začátku jiného programu není vstup povolen.

V březnu bude v sále na tř. Kpt. Jaroše 3 instalována výstava fotografií Šaj Ginotové (narozené v Jeruzalémě roku 1958). Expozice s názvem „Na počátku...“ mapuje izraelskou krajinu a přírodu. V mnohém je inspirována Biblií, především příběhem stvoření, ale i židovskými dějinami a biblickými proroctvími o konci dnů. Fotografie jsou doprovázeny biblickými verši. Pořádáno ve spolupráci s Velvyslanectvím Státu Izrael a Židovskou obcí Brno.

LITERATURA NEJEN S DAVIDOVOU HVĚZDOU

Zdalo by se, že o přepadení Polska německým wehrmachtem 1. září 1939 a tím i o začátku druhé světové války se už nedá napsat nic, co by se nevědělo. A přece. Některá fakta, donedávna záměrně zatajovaná před naší veřejností v nejvyšším státním zájmu, se vytratila z obecného povědomí, takže dnes vyvolávají překvapení. Kdo ví, že J. V. Stalin připsal 23. srpna 1939 na zdraví Adolfa Hitlera? Nebo že sovětské rádio Minsk vysílalo podle dohody signály pro orientaci německých bombardérů při náletech na Polsko? Že Rudá armáda vpadla 17. září 1939 Polsku do zad silou dvou frontů a že její jednotky dokonce pomáhaly wehrmachtu likvidovat některá polská ohniska odporu?

Karel Richter (1930), vojenský historik, člen obce spisovatelů a dlouholetý předseda Klubu autorů literatury faktu, je nad jiné povolán odborník a jeho publikace *Válka začala v Polsku* s výmluvným podtitulem *Utajovaná fakta o německo-sovětské agresi* podává čtenáři všechny potřebné informace k pochopení událostí z podzimu roku 1939. Přestože se jedná o publikaci historickou, je psána maximálně čtivě a s odpuštěním i napínavě, ačkoliv napínavost není u tohoto typu literatury tím nejdůležitějším faktorem. Jen názvy některých kapitol: Diplomatické námluvy, Rozervané Polsko, Inscenované provokace, Německé sblížení se sovětským Ruskem, Hitler odhaluje tvář, Válka s bolševiky, Československý legion, Dělení lupu, Pod nadvládou Adolfa Hitlera, V sovětském ráji, Pravda se vynořuje...

V poslední kapitole se dozvíme mnoho podrobností o jednom z největších zločinů sovětské vlády – zavraždění přibližně 15 000 polských důstojníků v Katyni. Tento zločin se snažila sovětská vláda svěst na německou stranu. Už během války byly o této verzi pochybnosti, ale s ohledem na válečné spojenectví byl katyňský zločin uložen k ledu. Až teprve dlouho po druhé světové válce byly uveřejněny pochybnosti o sovětské verzi, ale sovětská oficiální propaganda se křehovitě držela verze o německé vině. Pravda byla přiznána až 13. dubna 1990, kdy sovětská tisková agentura TASS vydala prohlášení, v němž přiznává, že vraždu polských za-

jatců z táborů Kozelsk, Ostaškov i Starobielska spáchal stalinský NKVD. Toho dne prezident SSSR Gorbačov předal polskému prezidentovi dva svazky, do té doby super-tajných archivních dokumentů...

Karel Richter, VÁLKA ZAČALA V POLSKU – UTAJOVANÁ FAKTA O NĚMECKO-SOVĚTSKÉ AGRESI, 411 str., Edice polozapomenuté války, Epoque, Praha 2006

Když jsem vybíral knížky pro tuto rubriku, všiml jsem si atraktivní obálky s pěknou kresbou příjemně nahaté dívky. Rukopis kresby byl zcela identifikovatelný, jejím autorem je Jiří Winter-Neprakta a autorem textu známý sexuolog radim Uzel. Jejich společné dílo nese název *Nepraktův atlas sexu*.

Původně jsem si chtěl tuto půvabnou knížku jen soukromě prolistovat, ale pak jsem si vzpomněl na módní volání českých politiků po vyváženosti zpravodajství, ekologických postupů, rozpočtu a nevíme čeho ještě dalšího. Rozhodl jsem se, že učiním i tuto rubriku trochu vyváženější a vedle vážných publikací předložím váženému čtenáři i trochu příjemné legrace.

Tedy: Nepraktovy erotické kresby se za dlouhá léta jeho umělecké činnosti staly klasickými zobrazeními krásné a inspirativní lidské činnosti, spojujícími nás všechny – lidské tvory – bez ohledu na rasu, pleť, náboženství, národnost i věk. Kresby Nepraktova atlasu sexu vznikaly řadu let jako ilustrace k různým článkům, publikacím, kalendářům a knihám mnoha autorů a vždy se setkávaly s velkým zájmem. V tomto vydání se čtenář seznámí s historií sexuality a erotiky, přečte si o zajímavostech a kuriozitách tohoto oboru a nakonec mu oba autoři vysvětlí, „jak na to“. Vtipné texty k sexuálně motivovaným Nepraktovým kresbám napsal Radim Uzel se zřejmým potěšením. S obdobným potěšením doporučuji rozvernou knížku jako vkusný dárek pro dámy i pány, chlapce i děvčata, jak říká Ester Kočíčková...

Jiří Winter-Neprakta, Radim Uzel, NEPRAKTŮV ATLAS SEXU, 161 str., Epoque, Praha 2006

Proč kapitalismus triumfuje na Západě a selhává všude jinde na světě? Tak se ptá v podtitulu své knihy *Mysterium kapitálu* známý ekonom Hernando de Soto. Čím podporuje tak odvážný názor?

Ve velmi čtivě formě předkládá autor své překvapivé ekonomické názory, které rozhodně stojí za přemýšlení. Dokládá, že brzdou rozvoje chudších zemí není nedostatek podnikavosti, jak se mylně mnoho odborníků domnívá, ale ve skutečnosti většina obyvatel rozvojových i postkomunistických zemí vybudovala a nashromáždila impozantní množství majetku. Problém spočívá v tom, že nedisponují nástroji potřebnými k tomu, aby z něj mohli extrahovat kapitál. Jejich aktiva jsou mrtvým kapitálem. Autor společně s dalšími odborníky analyzoval nasbíraná fakta a prohlašuje, že nejhudší obyvatelé světa – téměř čtyři pětiny lidstva – disponují aktivy potřebnými pro rozjezd fungující kapitalistické ekonomiky. Hodnota jejich úspor je skutečně nesmírná, mnohonásobně vyšší než veškerá zahraniční pomoc a investice poskytnuté Západem od roku 1945. Například v Egyptě bylo průzkumem zjištěno, že aktiva chudých představují přinejmenším pětadesátinásobek veškerých zahraničních investic do této země, včetně peněz poskytnutých na výstavbu Suezského kanálu a Asuánské přehrady.

Autor dále dovozuje, že neschopnost nastolit fungující kapitalismus mimo Západ v zemích tak rozdílných jako Rusko nebo Peru jen málo souvisí s takovými faktory, jako jsou kultura, rasa či náboženství. Většina lidí je schopna pracovat a pečovat o své rodiny, ale chybí proces, který by umožňoval proměnit jejich aktiva v investiční kapitál. Obdobím takové „neschopnosti“ ovšem prošel i Západ a autor toto své tvrzení dále rozvádí. Velmi zajímavé teorie, možná svým způsobem provokující, ale rozhodně stojící za přečtení. Jen mimochodem – publikace vyšla s podporou odboru informací o evropských záležitostech Úřadu vlády ČR v rámci programu Evropská knihovna.

Hernando de Soto, MYSTERIUM KAPITÁLU, 249 str., Nakladatelství Rybka Publishers, Praha 2007

► Petr Chudožilov (1943), po otci Rus, po matce Moravan, je mužem pestrého osudu. Po maturitě pracoval jako redaktor, dřevorubec, závozník, redaktor Literárních novin, hlídač, metař a nádeník. V letech 1966–1970 studoval dálkově žurnalistiku na UK v Praze. Jako signatář Charty 77 byl nucen s manželkou, čtyřmi dětmi a teriérem v roce 1982 emigrovat. Usadil se ve švýcarské Basileji a první léta se protloukal jako školník, nádeník a poslíček – současně ale na univerzitě studoval historii středověku a novověku. Od roku 1990 je spisovatelem na volné noze. Švýcarsko zařadilo jeho knihu *Na velrybě* na čestnou listinu IBBY (1991), je nositelem Evropské ceny za nejlepší německou pohádku (1993), zastoupen v četných německých, českých a italských antologiích. Píše česky a německy, střídavě žije v Basileji a Praze.

Publikace, kterou předkládám, představuje výběr padesáti osmi fejetonů, které byly publikovány v Lidových novinách a časopisu Týden. Svou tvorbou se zaslouženě zařadil mezi nejlepší české novináře a fejetonisty. Příjemné čtení!

Petr Chudožilov, KULTURNÍ ŠOK aneb SETKÁNÍ TŘETÍHO DRUHU, Nakladatelství Prostor, Praha

Co je předsudek? U tohoto slova, odvozeného od latinského substantiva *prejudicium*, došlo od klasických dob, podobně jako u většiny slov, k významovému posunu. Proměna měla tři fáze. 1. Ve starověku *praejudicium* znamenalo *precedent* – úsudek, který se opíral o dřívější rozhodnutí a zkušenosti. 2. Později dostal tento výraz v angličtině význam úsudku, který si člověk vytvoří dřív, než náležitě prozkoumá a zváží fakta – úsudku předčasného a ukvapeného. 3. Nakonec dostal výraz také dnešní emocionální nádech přízně či nepřízně, který takový předčasný a nepodložený úsudek provází. Snad nejkratší definice říká, že předsudek znamená *smýšlet o ostatních špatně bez náležitého opodstatnění*.

Mám před sebou knihu amerického autora Gordona W. Allporta, nazvanou prostě „*O povaze předsudků*“. Jedná se o klasický text, uznávané dílo o diskriminaci, které jen v USA vyšlo více než v pětadvaceti vydáních. Kromě USA je kniha doporučenou četbou pro studenty sociálních věd i v evropských zemích – v Německu, Itálii, Polsku atd. Autor byl jed-

ním z prvních, kdo studoval osobnost a ve dvaadvaceti letech se vypravil do Vídně, aby se setkal s Freudem. Došel ale k názoru, že Freud přeceňuje vliv zážitků z dětství na další život. Allportova základní teze naopak zněla, že člověk se vyvíjí a mění i v dospělosti. Svou knihu o předsudcích psal zároveň pro studenty psychologie, sociální psychologie, antropologie, ale i pro širší veřejnost. Proto je tak přístupná a čtivá, obsahuje i dostatek názorných příkladů. Autor se dívá na otázku předsudků z různých úhlů, především si však všímá toho, co je nám vrozeno a jakou roli hraje výchova, kultura, vlastní zážitky a jejich interpretace. Zkoumá všechny aspekty tohoto prastarého problému i všechny druhy předsudků – rasové, náboženské, etnické, ekonomické stejně jako sexuální – a nabízí doporučení, jak ničivé důsledky diskriminace zmírnit.

Pokud se však čtenář zamyslí nad svým vlastním postojem a uvažováním na toto téma a rozhlédne se kolem sebe, zjistí, že se lidská povaha se s místem ani časem příliš nemění a že míra předsudků je stále a všude stejná, jen se mění „dotčené objekty“. Konečně, jsme toho svědky i v domácím prostředí, kdy po roce 1989 začalo v zemi přibývat cizinců a s nimi se objevily i dosud nové předsudky. Allportovy poznatky však mohou pomoci v tom, že nebudeme „objevovat“ cesty, které nikam nevedou.

Gordon W. Allport (1897–1967) se narodil ve státě Indiana v rodině venkovského lékaře. Na Harvardské univerzitě získal v roce 1921 doktorát v oboru psychologie. Po dalším studiu v Cambridgi, Berlíně a Hamburku učil na Dartmouth College, roku 1930 se stal profesorem psychologie a sociálních věd na Harvardu. Působil také jako prezident Americké psychologické společnosti, ředitel Národního centra pro výzkum veřejného mínění a vydavatel časopisu *Journal of Abnormal and Social Psychology*. Napsal řadu skvělých knih, jen namátkou: *Psychologie šeptandy*, *Lidský jedinec a náboženství*, *Osobnost: psychologický výklad*, *Co se patří: základní úvahy pro psychologii osobnosti* atd. Kniha vyšla s pomocí Nadace Open Society Fund.

Gordon W. Allport, O POVAZE PŘEDSUDKŮ, 574 str., Nakladatelství Prostor, Praha 2006

► Milan Kalina

FESTIVAL FILMŮ O LIDSKÝCH PŘÁVECH JEDEN SVĚT

Desátý, jubilejní ročník festivalu se bude konat v Praze od 5. do 13. března 2008, v průběhu března a dubna se uskuteční ve 23 dalších městech po celé České republice.

Během letošního ročníku se představí i několik izraelských filmů nebo snímků, které se Izraele tematicky dotýkají:

Pracující máma/A Working Mom (Limor Pinhasov/Israel, Bolívia, USA/2006): Poutavý snímek sleduje osud ženy, která se pokusila zajistit svou chudou rodinu. Dostala se až do Izraele, kde patnáct let do úmoru pracovala jako uklízečka. Vydělané peníze posílala domů ve víře, že se jí takto podaří vybudovat pro rodinu dům a dětem zajistit lepší život...
Projekce: 6. 3. – 21.30 h – kino Ewald; 8. 3. – 15.30 h – Lucerna

Obchodník s čajem/The Tea Boy of Gaza (Olly Lambert/UK/2006): Dvanáctiletý Mahmúd prodává čaj. Každý den se musí tajně vplížit do nemocnice v pásma Gazy, aby rodině pomohl s obživou. Ale obchody jdou špatně. Po předloňském volebním vítězství hnutí Hamás zastavilo mezinárodní společenství finanční pomoc.
Projekce: 6. 3. – 18.00 h – Světozor malý sál, 9. 3. – 17.30 h – Světozor velký sál

Svaté město uvádí/Jerušalajim gea lehacig (Nitzan Gilady/Israel/2007): V létě 2006 se měl stát Jeruzalém poprvé v historii hostitelem festivalu World Pride. Přípravovaný festival se však setkal s enormním odporem představitelů židovské, muslimské i křesťanské náboženské komunity...
Projekce: 7. 3. – 21.45 h – Lucerna, 13. 3. – 17.30 h – Světozor velký sál

V kotli/Bitchonim (Shimon Dotan/Israel/2006): Počátkem roku 2006 vyhrálo ve volbách do palestinského parlamentu militantní hnutí Hamás. Mnoho kandidátů do parlamentu si odpýkávalo v době voleb i po nich tresty odnětí svobody v izraelských věznicích. V prostředí věznic dochází k zásadním výměnám názorů o budoucnosti Palestiny – z odsouzených se formují skupiny a buňky provázané do dokonalejších sítí...
Projekce: 9. 3. – 22.00 h – Atlas malý sál, 11. 3. – 17.30 h – Světozor velký sál

Jestli se usmívám/Lir'ot im ani mechajechet (Tamar Yarom/Israel/2007): Několik bývalých vojáků vypráví o svých zkušenostech v armádě. Všechny se dostaly do pásma Gazy a na Západní břeh Jordánu – tedy do míst nejintenzivnějších konfliktů. Ačkoli se bezprostředně neúčastnily vojenských operací, zažily situace, jež se jim nesmazatelně vryly do paměti a definitivně ukončily jejich bezstarostné dospívání...
Projekce: 6. 3. – 21.45 h – Lucerna, 11. 3. – 22.00 h – Atlas malý sál

Více informací na www.jedensvet.cz

Na Internetu lze v rámci speciální sekce, která je uváděna k jubileu Jednoho světa a v níž se představí 9 oceněných filmů předcházejících 9 ročníků festivalu, shlédnout od 3. března rovněž snímek **MOST PŘES WADI** (Geshar Al-Havadi, 2007, 57 minut, režie: Barak Heymann, Tomer Heymann) o národnostně smíšené bilingvní škole ve střední Izraeli: www.ceskatelevize.cz/specialy/jedensvet2008/celovecerni-filmy/

praktický průvodce židovským rokem

PURIM

1. MIKRA MEGILA – ČTENÍ MEGILY

Ústředním zvykem a hlavní micvou na Purim je zúčastnit se čtení Megilat Ester a vyslechnout si tak purimový příběh (čte se večer, když svátek začíná, i v den svátku ráno). Tato micva se vztahuje i na ženy.

Ke čtení se připojují tři požehnání:

První je tradiční požehnání, které vyslovujeme vždy před vykonáním nějaké micvy, přičemž tato micva je specifikována v samém závěru:

„Požehnán jsi, Bože náš, králi světa, jenž si nás posvětil svými příkazy a přikázal nám číst Megilu.“

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מקרא מגלה.

Baruch ata adonaj, elohejnu, melech ha-olam, aser kidšanu be-micvotav ve-civanu al mikra megila.

Druhé požehnání je poděkováním za zázraky:

„Požehnán jsi, Bože náš, králi světa, jenž učinil zázraky našim otcům, v oněch dnech, v onom čase.“

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

Baruch ata adonaj, elohejnu, melech ha-olam, še-asa nisim la-avotejnu ba-jamim ha-hem ba-zman ha-ze.

A do třetice recitujeme požehnání, které vyslovujeme pokaždé, když nám bylo dopřáno dožít se radostného okamžiku, tedy často právě u příležitosti různých židovských svátků:

„Požehnán jsi, Bože náš, králi světa, jenž jsi nám dal dožít se a udržoval nás a nechal nás dojít do tohoto okamžiku.“

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

Baruch ata adonaj, elohejnu, melech ha-olam, še-hechejanu ve-kijemanu ve-higi'anu la-zman ha-ze.

2. SEUDAT PURIM – PURIMOVÁ HOSTINA

Další micvou je uspořádat sváteční hostinu. Na rozdíl od většiny jiných příležitostí se tato hostina pořádá v brzkém odpoledni nebo přímo jako oběd, a nikoliv až večer. Toto nařízení pochází od Ravy, významného učence 4. století, který tak chtěl zajistit skutečně slavnostní průběh Purimu. Tím, že se hostina konala již během dne, nemohl tak být svátek tráven jako běžný pracovní den. K náplni hostiny samotné se žádné zvláštní předpisy nevážou, nejsou předepsané žádné speciální pokrmy.

Známa je samozřejmě micva opít se tak, že „již nejsme schopni poznat rozdíl mezi prokletým Hamanem a požehnaným Mordechajem“ (talmudický traktát Megila 7b). Ovšem letos pozor – Purim připadá na pátek, to znamená, že již pár hodin po purimové hostině nastává šabat a vy byste měli být schopni vykonat zase jiné micvot a důstojně oslavit šabat.

3. MIŠLOACH MANOT – POSÍLÁNÍ DARŮ

A ještě jedna micva se váže k Purimu – obdarovávat se navzájem a podarovat chudé. Tradičním dárkem na Purim je jídlo, ovšem takové, které je možné konzumovat přímo, bez další úpravy – pečivo, sladkosti, víno, které posíláme přátelům a příbuzným. Balíčky bychom měli posílat po poslech (například dětech), nikoliv předávat osobně, abychom tak naplnili micvu „poslání“ a poslat bychom měli alespoň dvě „porce“ alespoň jednomu člověku, aby bylo naplněno přikázání „budete posílat dárky (množné číslo, proto alespoň dvě porce) jeden druhému“; horní hranice samozřejmě stanovena není. Chudým se dávají i peněžní dary, zvykem je rovněž přispět v synagoze před čtením Megily.

Inspiraci pro purimovou hostinu i balení „manot“ můžete najít v naší rodinné rubrice.

► Připravila Kateřina Weberová